

Psykososiaalista työtä systemisellä otteella yhteistyössä lastensuojelun sekä mielenterveys- ja päihdeyksikön kanssa

Niina Vellonen & Saara Westerholm

2021 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Psykososiaalista työtä systeemisellä otteella yhteistyössä
lastensuojelun sekä mielenterveys- ja päihdeyksikön kanssa**

Niina Vellonen & Saara Westerholm
Sosionomi YAMK
Opinnäytetyö
Tammikuu 2021

Niina Vellonen, Saara Westerholm

Psykososiaalista työtä systeemillä otteella yhteistyössä lastensuojelun sekä mielenterveys- ja päihdeyksikön kanssa

Vuosi

2021

Sivumäärä

54

Opinnäytetyön tarkoitus oli yhdessä eteläsuomalaisessa kunnassa parantaa lastensuojelun sekä mielenterveys- ja päihdeyksikön yhteistyötä systeemistä orientaatiota hyödyntäen. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä kunnan toimijoiden kanssa. Opinnäytetyön aikana tavattiin lastensuojelun sekä mielenterveys- ja päihdeyksikön yhteisiä asiakkaita. Tapaamisissa hyödynnettiin perheterapeuttisia menetelmiä.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu psykososiaalisesta työstä, perheterapiasta ja lastensuojelun systeemisestä toimintamallista Suomessa. Nämä kaikki linkittyvät toisiinsa systeemiteorialla.

Tutkimus tehtiin toimintatutkimuksellisia piirteitä hyödyntäen. Tutkimusaineisto kerättiin refleктоimalla jokaisen asiakastapaamisen jälkeen työntekijöiden kanssa tapaamisten sopivuutta yhteistyön pohjaksi. Reflektion äänitettiin ja litteroitiin analysointia varten. Analyysi toteutettiin aineistolähtöisenä sisällön analyysinä.

Analyysistä nousi kolme pääluokkaa: työn organisointi, systeemisen työtavan menetelmät ja työssä jaksaminen. Työn organisointiin liittyy asiakastapaamisten organisointi ja laajemmin koko työn organisointi. Keskeistä on työntekijöiden sitoutuminen uudenlaiseen työskentelytapaan. Systeemisen työtavan menetelmistä nousi sukupuun tekemisen hyödyllisyys ja alustavien hypoteesien teko. Kolmas luokka oli työssä jaksaminen. Hankkeessa alusta loppuun asti mukana olleet työntekijät kokivat saaneensa paljon apua työhönsä ja työssä jaksamiseensa.

Opinnäytetyön hyödyt jäivät systeemisessä työskentelyssä yksittäisten työntekijöiden hyödyiksi, lastensuojelun haastavasta työntekijätilanteesta johtuen. Yhteistyö lastensuojelun ja mielenterveys ja päihdeyksikön kanssa on tärkeää. Systeeminen orientaatio voisi sopia pohjaksi hyvin. Asiaa on kuitenkin syytä jatkotutkia.

Asiasanat: Systeeminen teoria, lastensuojelu, mielenterveys- ja päihdetyö

Niina Vellonen, Saara Westerholm

Systemic approach to psychosocial work in collaboration with child protection, mental health services and substance misuse unit

Year

2021

Pages

54

The aim of the thesis was to improve the cooperation between child protection services and mental health and substance misuse unit in a southern Finnish municipality using systemic orientation. The thesis was executed together with the municipality's practitioners. Appointments with clients of child protection and mental health and substance misuse services were arranged. Multidimensional family therapy approach was applied in these meetings.

The theoretical framework of the thesis consists of psychosocial work, multidimensional family therapy and the systemic operating model of child protection in Finland. These are all interlinked by the systems theory.

The study applied methods of action research. The research material was collected by reflecting on the suitability of meetings for the purposes of collaboration with employees after each client meeting. The materials were recorded and transcribed for analysis. The analysis was carried out as material-based content analysis.

Three main categories arose from the analysis: organizing work, methods of systemic work approach and managing work-related stress. Organizing work includes arranging client meetings and more broadly, management and organization of the whole workload. The ability of employees to commit to the new work customs is pivotal. In methods of systemic work, construction of a family tree and composing initial hypotheses were highlighted. The third category was managing work-related stress. Employees that were part of the study throughout its execution felt like they received plenty of help for their work and managing work-related stress.

The benefits of the thesis were only beneficial for individual employees in systemic approach in child protection, mental health services and substance misuse services. This is suspected to be due to a challenging situation regarding the employees. Cooperation between child protection and mental health services and substance misuse services is important and systemic orientation is suspected to be a good fit for the foundation of it. Further research should be conducted.

The thesis seemed to only be beneficial for individual employees due to challenging circumstances in child protection employee resources. Cooperation between child protection and mental health and substance misuse unit is important and systemic orientation could possibly be a good foundation for it to be carried out. However, further research needs to be conducted.

Keywords: Systemic theory, child protection, mental health and substance misuse services

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Toimintaympäristön kuvaus.....	7
2.1	Lastensuojelu	7
2.2	Matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdeyksikkö	9
3	Teoreettinen viitekehys	10
3.1	Psykososiaalinen työ	11
3.1.1	Psykososiaalisen työn määrittelyä.....	11
3.1.2	Psykososiaalisen työn historiasta	12
3.1.3	Systeemiteorian vaikutus ja konstruktionistinen teoria.....	13
3.2	Perheterapia	14
3.2.1	Perheterapian määritelmä	14
3.2.2	Perheterapian kehitys sekä systeemiteorian ja konstruktionismin vaikutus	14
3.2.3	Perheterapian asema Suomessa	16
3.3	Lastensuojelun systeeminen toimintamalli Suomessa	17
3.3.1	Lastensuojelun systeemisen toimintamallin kuvaus	17
3.3.2	Sukupuu systeemisen mallin työvälineenä	19
3.3.3	Hypoteesit systeemisen mallin työvälineenä	20
3.3.4	Sirkulaariset kysymykset systeemisen mallin työvälineenä.....	21
3.3.5	Dialoginen lähestymistapa osana systeemistä mallia.....	21
4	Opinnäytetyön toteutus	22
4.1	Opinnäytetyö kehittämistoimintana ja tutkimuksena.....	22
4.2	Opinnäytetyön eteneminen ja tavoite	25
4.3	Tutkimusaineiston kerääminen.....	27
4.4	Aineiston analyysi	28
4.5	Tutkimuksen luotettavuus	32
5	Tulokset - Systeeminen yhteistyö lastensuojelun sekä mielenterveys- ja päihdetyön pohjana	33
5.1	Työn organisointi	34
5.2	Systeemisen työtavan menetelmät	36
5.3	Työssä jaksaminen	38
5.4	Katsaus tuloksiin teoreettisen viitekehysten valossa	39
6	Johtopäätökset ja pohdinta.....	42
	Lähteet.....	46
	Kuviot	51
	Taulukot	51
	Liitteet	52

1 Johdanto

Lastensuojelulaki velvoittaa lastensuojelutyöntekijöiden lisäksi muiden tahojen työntekijöitä, kuten terveydenhuollon työntekijöitä, yhteistyöhön vanhempien kanssa. (Lindroos 2009, 453). Perhekeskeisyys tarkoittaa asiakkaan huomioimista niin yksilönä kuin osana hänen perhettään tai sukuaan. Kun perheessä tai perheenjäsenellä tapahtuu muutoksia, se vaikuttaa jokaiseen perheen jäseneen, kun kukin reagoi niihin omalla tavallaan. Systeemisen viitekehyksen mukaan mitään inhimillistä kokonaisuutta ei voida ymmärtää tutkimalla vain yhtä systeemin osaa kokonaisuudesta erillisenä. Työntekijä, joka nojaa systeemiseen viitekehykseen, on erityisen kiinnostunut systeemin osien välisistä monimutkaisista vuorovaikutusilmioistä. Systeemitteorian mukaan hoitosysteemin kokonaisuuteen kuuluvat myös työntekijät. He ovat siis mukana systeemin vuorovaikutuksessa. (Larivaara, Lindroos & Heikkilä 2009, 19-20.)

Perusterveydenhuoltoon tulee koko ajan lisää tehtäviä erikoissairaanhoidosta, jossa työn kohteet kapeutuvat ja pirstaloituvat enenevässä määrin. Monesti samoille perheille kasaantuu ongelmia ja ne siirtyvät sukupolvelta seuraavalle. Perhekeskeinen työote voi olla tuloksellisesti katkaisemassa tällaista sukupolvilta seuraaville siirtyvää ongelma- ja sairausketjua. Perheiden ongelmat saattavat olla hyvin monimutkaisia ja vaatia perheenjäseniltä ja työntekijöiltä kykyä joustaa ja sopeutua laajaan vuorovaikutusverkostoon. Työntekijöiden tulisikin opetella työskentelemään entistä enemmän yhdessä moniammatillisesti toistensa taitoja ja voimia lisäten. (Larivaara, Lindroos & Heikkilä 2009, 32.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on eräässä eteläsuomalaisessa kunnassa toimintatutkimuksellisia piirteitä hyödyntäen tiivistää ja parantaa lastensuojelun sekä matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdeyksikön yhteistyötä yhteisten asiakkaiden osalta. Lastensuojelun asiakkailta on usein asiakkuus myös mielenterveys- ja päihdepuolella. Molemmat tahot yrittävät auttaa asiakkaita ja siten vaikuttaa perheiden ja lasten hyvinvointiin. Kunnassa tehtiin yhteistyötä lastensuojelun ja mielenterveys ja päihdepuolen kanssa, mutta yhteistyötä tehtiin vähäisesti. Lastensuojelun aloitteesta aloitettiin kokeilemaan yhteistyötä uudenlaista yhteistyömallia hyödyntäen.

Lastensuojelun puolella työtä oli tehty lähes vuoden verran lastensuojelun systeemistä toimintamallia mukaillen hyödyntäen perheterapeutin mukana oloa. Lastensuojelu oli kokenut työskentelyn hyväksi ja he halusivat jatkaa ja laajentaa työtä koskemaan myös yhteistyötä mielenterveys- ja päihdeyksikön kanssa. Lastensuojelun ehdotus oli, että samalla mallilla työskentely, voisi olla myös yhteistyön malli mielenterveys- ja päihdeyksikön kanssa toimiessa. Mielenterveys- ja päihdeyksikössä systeeminen malli ja sen mukainen työskentely eivät olleet entuudestaan tuttuja, mutta he lähtivät mukaan kokeilemaan uudenlaista yhteistyötä.

Opinnäytetyö pitää sisällään noin kolmen kuukauden pituisen toiminnallisen jakson, jolloin perheen työntekijä sekä lastensuojelusta että mielenterveys ja päihdeyksiköstä oli varannut viikoittain kahden tunnin työajan työskentelylle. Kahden tunnin ajalle oli varattu aikaa asiakkaiden tapaamiseen sekä työntekijöiden kanssa käytävään reflektioon.

Asiakastapaamisissa oli tarkoitus työskennellä lastensuojelun systeemisen orientaation pohjalta hyödyntäen perheterapeuttisia menetelmiä. Asiakastapaamisten jälkeen työntekijöiden kanssa refleктоitiin tapaamisten sopivuutta lastensuojelun sekä mielenterveys- ja päihdeyksikön yhteistyön pohjaksi. Reflektiot äänitettiin ja litteroitiin opinnäytetyön aineistoksi. Reflektiot ovat opinnäytetyön keskeinen aineisto ja ne analysoitiin aineistolähtöisellä sisällön analyysin menetelmällä.

2 Toimintaympäristön kuvaus

Opinnäytetyön toimintaympäristönä toimii lastensuojelu sekä matalan kynnyksen mielenterveys ja päihdeyksikkö. Molemmat kuuluvat kunnan sosiaali- ja terveystalviuihin, mutta organisatorisesti ja hallinnollisesti nämä kaksi aluetta ovat kunnissa erillään.

Lastensuojelu kuuluu sosiaalipalveluiden alle ja mielenterveys- ja päihdetyö terveystalviuiden alle. Käsitteinä ja toimintaympäristöinä molemmat alueet ovat hyvin laajoja ja jopa kompleksisia.

Lastensuojelussa puhutaan yleisemmin asiakkaista, kun taas mielenterveys- ja päihdepuolella puhutaan yleisemmin potilaista. Tässä opinnäytetyössä puhumme asiakkaista. Asiakkaista, jotka ovat lastensuojelun avun piirissä ja heillä on lisäksi asiakkuus mielenterveys- ja päihdepuolella. Kuvaamme seuraavassa lyhyesti lastensuojelua sekä matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdetyötä yleisellä tasolla. Olemme jättäneet tarkoituksellisesti toimintaympäristön kuvauksen lyhyeksi yleiskatsaukseksi ja kuvanneet näiden jälkeen opinnäytetyön kannalta keskeisen teoreettisen viitekehyksen.

2.1 Lastensuojelu

Lastensuojelun ensisijainen asiakas on lapsi ja lapsen kautta perhe ja lapsen läheisverkosto. Lapsen etu on keskiössä ja lapsen edun periaate ohjaa ennen kaikkea lastensuojelun toteutumista. Lapset ovat riippuvaisia aikuisista ja riippuvaisuus heistä huolehtivista aikuisista on itsestäänselvyys. Lapsen yhteiskuntaan kasvaminen edellyttää kiintymyssuhdetta, jonka varassa lapsi voi kasvaa turvassa onnistuen, epäonnistuen, kysyen, saaden vastauksia, etsiä ja ihmetellä itseään yksilönä ja yhteiskunnan jäsenenä. Jos lasta lähellä olevien aikuisten voimavarat eivät riitä lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseen on viranomaisille annettu mahdollisuus ja velvollisuus varmistaa lapsen hyvän kasvun toteutuminen. Lasten ja aikuisten välisen vastavuoroisuuden toteutumisen varmistaminen lapsen edun mukaisella tavalla on yhteiskunnan vastuulla, viime kädessä lastensuojelulla. (Heinonen 2016, 243.)

Lastensuojelun tehtävänä on toteuttaa lapsen oikeus erityiseen suojeluun silloin kun lapsi tarvitsee lastensuojelun palveluita oman kehityksensä tai terveytensä suojaksi. Lapsen oikeus erityiseen suojeluun syrjäyttää aikuisten edut, jos ne ovat ristiriidassa lapsen oikeuksien tai suojelun kanssa. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä lapselle asiakassuunnitelma, jota tulee toteuttaa, suunnitella ja seurata säännöllisesti. Lastensuojelua järjestetään ottamalla huomioon lastensuojelulain lisäksi lastensuojelun keskeiset periaatteet, lapsen oikeuksien sopimus sekä muut kansainväliset ihmisoikeussopimukset, perustuslaki sekä hallinnon perusteet ja oikeusperiaatteet sekä sosiaalihuollon yleislait. (Araneva 2016, luku 6.)

Lastensuojelu on lastensuojelulakiin perustuva julkinen hallintotehtävä. Siinä on määritelty, että kaikilla lapsilla on oikeus turvalliseen kasvu-ympäristöön, jossa mahdollistuu tasapainoinen sekä monipuolinen kehitys ja lapsen tarpeen mukainen suojelu. Tehtävän toteuttaminen edellyttää lapsen edun huomioimista kaikissa julkisen vallan toimissa. (Räty 2015, 1.) Lastensuojelulaki perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen (Yleissopimus lapsen oikeuksista 1991) ja sen ensisijainen periaate on lapsen edun toteutuminen (Heinonen 2016, 234).

Lasten vanhemmilla tai huoltajilla on aina ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista, suojelusta sekä tasapainoisesta kehityksestä. Perheiden kanssa toimivien viranomaisten tulee tukea heitä tässä tehtävässä sekä tarvittaessa tarjottava tarpeellista apua riittävän varhain. Perheen ohjautuessa lastensuojelun piiriin, on työntekijöiden pyrittävä ensisijaisesti tukemaan vanhempia ja muita lapsen hoidosta vastaavia henkilöitä järjestämällä tarvittavia palveluita ja tukitoimia. Viranomaisen on huolehdittava siitä, että kun puututaan perheen yksityisyyteen järjestämällä lastensuojelulain mukaisia palveluita tai tukitoimia, niin toteutetaan vanhemmille kuuluvaa ensisijaista velvollisuutta ja oikeutta päättää lapsensa hyvinvointiin ja kasvatukseen liittyvistä asioista. (Räty 2015, 2-3.)

Keskeisenä periaatteena lastensuojelussa on avohuollon tukitoimien ensisijaisuus, joilla pyritään löytämään riittävä puuttuminen, joka noudattaa viranomaistoiminnan suhteellisuusperiaatetta. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti pyritään löytämään auttamiskeinot, jotka parhaiten edesauttavat lapsen ja hänen perheensä ongelman ratkaisua ja jotka ovat oikeassa suhteessa työn tavoitteisiin nähden. Tukitoimien tulisi kunnioittaa perheen yksityisyyttä ja autonomiaa. Avohuollon ensisijaisuuden tarkoituksena ei kuitenkaan ole turvattoman tai vahingollisen tilanteen pitkittäminen lapsen kannalta. Liian myöhään toteutunut sijaishuolto ei välttämättä mahdollista tai ole enää riittävä toimenpide korjaamaan lapsen kehitykselle tai terveydelle aiheutuneita vaurioita. (Araneva 2016, luku 6.)

Lastensuojelulaissa on säädetty huostaanoton syistä. Ne täyttyvät, jos lapsen kasvuolosuhteet tai lapsen oma käytös vaarantaa vakavasti hänen terveyttä tai kehitystä. Puute lapsen kasvuolosuhteissa sekä huolenpidossa tai hänen oma käytös ei velvoita huostaanottoon, jos lapsen kehitys tai terveys ei kyseissä olosuhteissa vakavasti vaarannu tai uhkaa tehdä niin.

Lapsen sijoittaminen vanhemman, kodin tai perhepiirin ulkopuolelle tarkoittaa aina voimakasta puuttumista lapsen ja perheen perus- ja ihmisoikeuksiin. (Araneva 2018, 113-116.)

Perheen ja lapsen kanssa työskenneltäessä on aina turvattava ja säilytettävä mahdollisuus jatkotyöskentelyyn heidän kanssaan. Lastensuojelutoimenpiteillä ei saa aiheuttaa vahinkoa lapsen suotuisalle kehitykselle. Lastensuojelulain yhtenä tavoitteena on puuttua riittävän varhain perheen ongelmiin, jotka voivat johtua muun muassa perheen päihde-, mielenterveys- tai taloudellisista ongelmista. Työskentelyn tulisi perustua ensi sijassa vapaaehtoisuuteen. Hyvässä yhteistyössä otetaan huomioon vanhempien ja lasten toivomukset sekä mielipiteet siitä, miten ja millaista tukea tai palveluja perheelle tulisi järjestää. Lapsen edun toteutuminen on kuitenkin keskeinen arviointiperuste kaikissa lastensuojelulain mukaisissa lastensuojelutoimenpiteissä. (Räty 2015, 8-11.)

2.2 Matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdeyksikkö

Mielenterveys- ja päihdehäiriöt muodostavat terveyshaasteen, joka heikentää ihmisen elämänlaatua, terveyttä ja toimintakykyä. Ihmisen toimintakykyyn ja hyvinvointiin perustuu positiivinen mielenterveys. Mielenterveyden häiriöstä puhutaan, kun oireet rajoittavat ihmisen toiminta- tai työkykyä, osallistumis- ja selviytymismahdollisuuksia, turvallisuuden tunnetta tai jos ne aiheuttavat kärsimystä ja vajaakuntoisuutta. Päihteitä ovat kaikki riippuvuutta aiheuttavat ja keskushermostoon haitallisesti vaikuttavat aineet kuten lääkkeet, alkoholi, tupakka, liuottimet ja huumausaineet. (Holmberg 2016, 10.)

Mielenterveys- ja päihdehoitotyön tavoitteena on edistää positiivista mielenterveyttä ja vähentää terveyttä vaarantavaa päihteidenkäyttöä (Holmberg 2016, 10). Mielenterveyslaki (14.12.1990/1116) määrittelee mielenterveystyöllä tarkoitettavan yksilön psyykkisen hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja persoonallisuuden kasvun edistämistä sekä mielisairauksien ja muiden mielenterveyshäiriöiden ehkäisemistä, parantamista ja lievittämistä. Mielenterveys- ja päihdetyön palvelut ovat sosiaali- ja terveydenhuollon yksi osa (Holmberg 2016, 48).

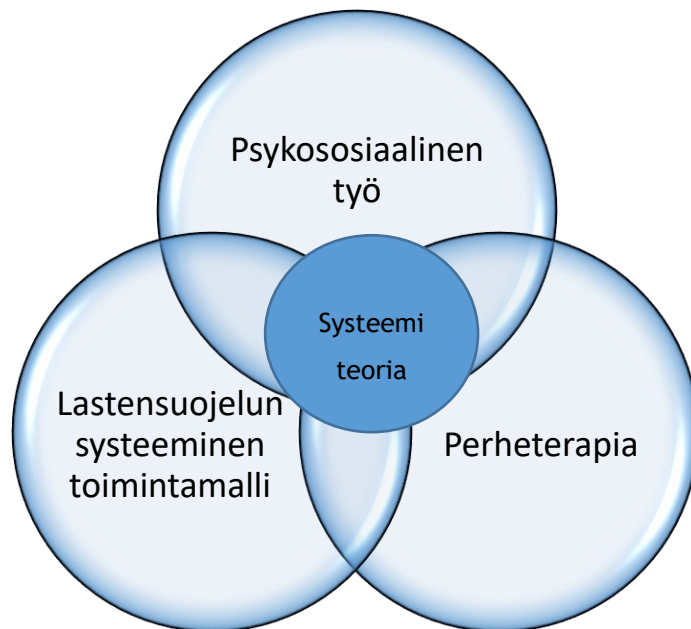
Hyvinvointiyhteiskunnassa ihmisten tulee saada tukea ja apua mielenterveys- ja päihdeongelmiinsa riippumatta asuinpaikasta tai varallisuudesta. Tasapuolinen apu perustuu hyvin organisoituihin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Sosiaali- ja terveyskeskuksesta tulisi saada apua sekä mielenterveyshäiriöihin että päihdeongelmiin. Apua tulisi saada samasta paikasta, jotta apua hakevan ei tarvitsisi itse ratkaista, kumpaan ongelmaan hän tarvitsee kipeämmin apua. (Vuorilehto, Larri & Kurki & Hätönen 2014, 225-226.)

Kunnassa, johon teimme opinnäytetyömme mielenterveys- ja päihdepalvelut toimivat terveyskeskuksen yhteydessä matalan kynnyksen yksikössä. Yksikkö tuottaa avomuotoisia mielenterveys ja päihdepalveluja arkipäivinä klo 8-14 välillä. Palveluihin voi hakeutua täysi-ikäinen ilman ajanvarausta, jos hänellä on mielenterveyteen tai päihteidenkäyttöön liittyviä huolia. Tilannetta kartoitetaan psykiatrisen sairaanhoitajan kanssa ja tarvittaessa

käynnistetään hoidon suunnittelu ja arviointi. Psykiatrisen sairaanhoitajat työskentelevät yhteistyössä omalääkäreiden sekä konsultoivan psykiatrin kanssa.

3 Teoreettinen viitekehys

Teoreettinen viitekehys opinnäytetyössämme koostuu psykososiaalisesta työstä, perheterapiasta ja lastensuojelun systeemisestä toimintamallista. Psykososiaalinen työ linkittyy perheterapiaan ja nämä yhdessä linkittyvät lastensuojelun systeemiseen toimintamalliin. Näitä kaikkia yhdistää systeemiteoria. Hahmotamme eri teorioiden liittyvän toisiinsa kuviossa 1 esitellyllä tavalla.

Kuvio 1: Teorioiden yhdistyminen

Tapauskohtainen sosiaalityö kehittyi ja oli hallitseva työtapa 1900-luvun alussa. Tapauskohtaista sosiaalityötä on nimitetty myös psykososiaaliseksi työksi, jota määrittää kasvokkain tapahtuva vuorovaikutus. Historiallisesti sen taustalta löytyy sekä psyko- että sosiaaliteorioita. (Toikko 2009, 271.)

Perheterapiasta puhuttaessa käytetään usein sanaa perheterapialiike, joka osuvasti viittaa sen monimuotoisuuteen. Perheterapian sisällä esiintyy eri teoreettisista lähtökohdista olevia suuntauksia, joilla osalla on vastakkaisiakin näkemyksiä. Näkemykset ja eri suuntausten edustajat kuitenkin kaikki edustavat samaa perheterapialiikettä. Perheterapian teoreettiset juuret löytyvät myös monimuotoisesti psykoanalyysistä, ryhmäpsykoterapiasta ja funktionaalisesta sosiologiasta. (Wahlström 1992,11.)

Tapauskohtaisen sosiaalityön eli psykososiaalisen työn ja perheterapian teorianmuodostuksessa on paljon yhtäläisyyksiä. Ymmärryksen kannalta on oleellista tuntea teorianmuodostuksen vaiheita ja niiden sijoittumista kontekstiinsa. Lastensuojelun systeeminen malli linkittyy systeemiteorian avulla perheterapiaan ja psykososiaaliseen työhön. (Fagerström 2016, 14.)

Konstruktionismi on muovannut sekä perhe-, että sosiaalityötä 1980-luvulta saakka. Tapauskohtaisessa sosiaalityössä kielen merkitystä oli jo pidempään pidetty keskeisenä tekijänä vuorovaikutuksessa, mutta varsinainen käänne on paikannettavissa perheterapian kehitykseen. (Toikko 2009, 282-283.) 2000-luvulla dialogisuus nousi perheterapiassa, kieli ja diskurssi vaikuttivat niin perheterapiassa kuin sosiaalityössä. Oleellisena voidaan pitää myös terapeutin roolin vaihtumista tasavertaiseksi, ei asiantuntijuutta korostavaksi. (Fagerström 2016, 17-18)

3.1 Psykososiaalinen työ

3.1.1 Psykososiaalisen työn määrittelyä

Toikko (1997, 183-184.) määrittelee psykososiaalisen työn kasvokkaiseen vuorovaikutukseen perustuvaksi auttamistyöksi. Lähestymistapa korostaa vuorovaikutustaitoja ja käytännössä vuorovaikutustaidot muodostavat keskeisen sosiaalityön osaamisen alueen. Työtavassa voi olla sisällä erilaisia kasvokkain tapahtuvan auttamistyön vuorovaikutusmenetelmiä.

Psykososiaalinen työ on ammatilliselle sosiaalityölle byrokratia- ja palvelutyötä haasteellisempi työmuoto. Työmuoto liittyy asiakkaan kohtaamiseen terapeuttisen ulottuvuuden, joka ottaa huomioon myös yksilön ja sosiaalisen ympäristön vuorovaikutuksen. Työskentelyssä painottuvat niin taloudelliset, sosiaaliset kuin psyykkiset ongelmat. Työmuoto edellyttää paneutumista ja syvää asiantuntemusta asiakkaan ongelmista sekä näiden ratkaisuista yhteisessä vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa. (Raunio 2011, 178-1.)

Sipilä (1989, 224-228.) liittyy psykososiaalisen työn tilanteisiin, joissa työntekijä kohtaa erityisen vaativia ongelmia kuten päihdeongelmia, psyykkisiä häiriöitä, kriisejä sekä haastavia ihmissuhteita. Psykososiaalisen työn alueina hän näkee lastensuojelun, päihdehuollon, kriminalihuollon sekä mielenterveystyön. Psykososiaalista työtä on myös pyritty määrittelemään erottelemalla sitä psykoterapiasta, jossa terapeutti työskentelee psyykkisen tuskun ja tiedostamattoman kanssa. Kun taas psykososiaalisen työmuodon painotuksissa pyritään vaikuttamaan konkreettisten muutosten kautta ihmisen kokemukseen elämästä ja toimitaan hänen minää tukien. Psykososiaalisen työn kehityksessä on tuotu myös esiin kiinnostus niitä asiakkaita kohtaan, joiden ei ole katsottu hyötyvän psykoterapiasta. Työmuoto sisältää vaatimuksen ymmärtää asiakasta hänen reaalisesta maailmankuvasta sekä ympäristöstä katsoen. Psykososiaalinen työ ei myöskään hylkää kontrollia, vaan työlle on ominaista tuen ja kontrollin yhteen nivoutuminen. Terapeuttinen ulottuvuus painottaa

psykkistä selviytymistä, joka voi edellyttää ihmisen toiminta- ja ajattelutapojen muuttamista. Olennaisena pidetään työntekijän tuntemusta asiakkaan tilanteesta ja ongelmista sekä vuorovaikutusta, dialogia, työntekijän ja asiakkaan välillä.

Psykososiaalisessa työssä kiinnitetään huomiota asiakkaiden tunne-elämään, ihmissuhteisiin ja psyykkiseen elämänhallintaan. Tavoitteena on käsitellä sekä materiaalista, että ei materiaalista elämän hallintaan liittyvää problematiikkaa. Näin työtavalla voisi mahdollistua kokonaisvaltainen työskentely huono-osaisten tai moniongelmaisten asiakkaiden kanssa. (Raunio 1995,208.)

Asettuminen vuorovaikutukseen sekä toisen ihmisen kuormittavaan elämäntilanteeseen voi olla haastavaa. Työntekijöillä on harvoin samankaltaista kokemusmaailmaa kuin asiakkailla ja silti on mahdollista ymmärtää asiakasta ja eläytyä hänen asemaansa. Työntekijällä voi olla myös osittain samoja kokemuksia kuin asiakkaalla, mutta niiden käyttäminen edellyttää sitä, että työntekijä on työstänyt omat vaikeat kokemuksensa. Työn onnistumisen tai etenemisen kannalta voi olla hyvin merkityksellistä se, että vaikeassa elämäntilanteessa oleva ihminen saa kokemuksen siitä, että hän tulee ymmärretyksi. Asiakkaan kokemus siitä, että häntä ei ymmärretä, voi lisätä hänen ahdistustaan omasta tilanteestaan. Oman persoonan käyttö psykososiaalisessa työssä ei kuitenkaan ole yhtä keskeistä kuin psykoterapiassa, eikä sillä pyritä hoitamaan sairautta, vaan keskeistä on myös hyödyntää erilaisia sosiaalipalveluja sekä - etuuksia. Työn emotionaalinen ulottuvuus sekä kuormittavuus on kuitenkin tärkeä tiedostaa. (Granfelt 1993, 212-216.)

3.1.2 Psykososiaalisen työn historiasta

Mary Ricmondia voidaan pitää tapauskohtaisen työn (case work) kehittäjänä. Hänen vuonna 1917 kirjoittamassa teoksessa, ”Social Diagnosis”, yhdistyy tapusanalyysin avulla sosiologinen ja psykologinen tieto, jonka pohjalta luotiin sosiaalinen diagnoosi. Teos loi pohjan psykososiaaliselle työlle. (Granfelt 1993, 179.) Richmond korosti myös teoriaperusteissa sosiaalipsykologista näkemystä laajasta minäkuvasta, joka käsitti sosiaalisen minän. (The theory of wider self). Richmondin ja hänen aikalaistensa toiminta edesauttoi sosiaalityön käsitteellistämistä ja sosiaalityöstä tuli yliopistollinen oppiaine. (Toikko 2009, 273-275.)

Käyttäytymistieteet sekä psykoanalyttisesti painottunut ajattelu muodostui merkittäväksi 1920-luvulla ja myös sosiaalityötä tarkasteltiin psykoanalyttisen teorian näkökulmasta. Virginia Robinsonin (1930) väitöskirja, ”A Changing Psychology in Social Case Work”, kuvasi erilaisia psykologisia teorioita, jotka sopivat sosiaalityön teoriaperustaan. Myöhemmin kaksi näistä, Freudin psykoanalyttinen teoria sekä Otto Rankin tahtopsykologia (will psykology), nousivat merkitykselliseksi. Rankilainen teoria käsittelee mielen ongelmia rationaalisella tasolla ja freudilainen teoria pyrkii käsittelemään mielen tiedostamatonta tasoa. Sosiaalityöstä erottui kaksi koulukuntaa, joista diagnostinen koulukunta omaksui freudilaisen teorian ja funktionaalinen koulukunta rankilaisen teorian. (Toikko 2009, 275-276.)

Yhdysvalloissa 30- ja 40 luvulla vaikuttanut psykoanalyttisesti painottunut ajattelu kadotti Richmondin hahmotteleman sosiaalisen case workin perusidean. Työ painottui psyykkisiin ongelmiin ja hänen ajattelunsa yhteiskunnallisuus jäi liian vähälle huomiolle. (Granfelt 1993, 179.)

Sosiaaliteoreettiset näkemykset alkoivat vaikuttaa psykologiassa ja sosiaalityössä 1950-luvulla. Sosiaalityössä keskityttiin enemmän interpersoonallisiin suhteisiin ja tapauskohtaista sosiaalityötä arvosteltiin liiasta yksilökeskeisyydestä. 1960-luvulla perhesuhteiden ongelmien tarkastelu vaikutti sekä perheterapian, että tapauskohtaisen sosiaalityön kehitykseen. Perheeseen rajoittuva näkökulma nähtiin kuitenkin liian kapeaksi sosiaalisten ongelmien ratkaisussa. Tapauskohtaisen sosiaalityön kannattajat pyrkivät liittoutumaan eri orientoituneiden sosiaalityön työtapojen kanssa. (Toikko 2009, 278-279.)

3.1.3 Systeemiteorian vaikutus ja konstruktionistinen teoria

Systeemiteoreettinen ajattelu loi teoreettisen perustan sosiaalityön eri menetelmien yhdistämiselle. 1970 luvulle tultaessa case workia yhdistettiin ryhmä- ja yhdyskuntatyöhön. Mallissa tarkasteltiin asiakastapauksia yksilö-, ryhmä- ja yhteisötason systeemien avulla. Kokonaistilanne ratkaisi sen, millaista lähestymistapaa työssä käytettiin. Systeemiteoria alkoi kehittyä ja osoitti sosiaalityölle uutta teoreettista suuntaa. (Toikko 2009, 280)

Toikko (2009,281.) nostaa esille Alen Pinucin ja Anne Minham kirjoittaman teoksen, ”Social Work Practice: Model and Method”, jossa sosiaalityötä jäsennetään systeemiteoreettisesti. Tämän näkemyksen mukaan sosiaalityö muodostui muutosagenttisysteemistä, asiakassysteemistä, päämääräsystemistä ja toimintasytemistä. Systeemisen teoriaperustan pohjalta asiakkaan elämäntilannetta tarkasteltiin yksilön, perheen, yhteisön, ryhmän tai yhteiskunnan systeemeistä käsin.

Systeemiteoria sosiaalityössä kehittyi 1970-luvulla, kun alettiin kiinnostua asiakkaan laajemmasta elinpiiristä ja hänet alettiin nähdä osana laajempaa kokonaisuutta. Yksilön persoonallisten piirteiden tai tunne-elämän sijaan alettiin tutkia vuorovaikutussysteemejä. Vuorovaikutus ja suhde asiakkaaseen säilytettiin edelleen työn keskiössä. (Fageström 2016, 14.)

Systeemisen viitekehyksen mukaan inhimillisen kokonaisuuden ymmärtäminen ei ole mahdollista tutkimalla vain systeemin yhtä osaa. Työntekijät, jotka käyttävät systeemistä viitekehystä ovat kiinnostuneita systeemin eri osien välisistä vuorovaikutusilmiöistä. (Larivaara, Lindroos & Heikkilä 2009, 19.)

Sosiaalityöhön vaikutti 1980-luvulla konstruktionistinen teoria, joka painotti kielen merkitystä käytännön työssä. Kielellinen käänne tapauskohtaisessa sosiaalityössä paikantuu perhetyön sekä -terapian käytäntöihin. (Toikko 2009, 282-284.) Sosiaalityön metodiset suuntaukset,

kuten voimavarakeskeinen sosiaalityö tai terapiamaailmasta kulkeutunut ratkaisukeskeinen ja narratiivinen työote sekä konstruktiiivinen sosiaalityö, ovat uudella tavalla nostaneet kielen sekä vuorovaikutuksen keskiöön. Kieli ei pelkästään kuvaa valitsevaa tilaa vaan konstruoi sitä ja tekee muutoksen mahdolliseksi. Tällöin se, miten työntekijä orientoituu asiakkaan ongelmiin ja millaista kieltä hän käyttää, muodostuu oleelliseksi. (Kuronen 2004, 219.)

Paynin (2005, 17.) mukaan sosiaalinen konstruktionimi on postmodernismi idea ja sosiaalityössä lähestymistapaa määrittää kulttuuriset ja sosiaaliset ulottuvuudet. Sosiaalityössä ei ole yhtä oikeaa tapa hahmottaa asioita vaan kilpailevat näkökulmat ja toimintaympäristö muovaavat todellisuutta ja teorioita jatkuvasti.

Karvinen- Niinikoski (2005, 18.) tuo Eräsaaren (2003) näkemyksiä siitä, miten konstruktiiivinen sekä reflektiivinen näkökulma muuttaa sosiaalityössä asiantuntijuuden käsitettä. Muutos on siirtymistä kohti avoimempaa asiantuntijuutta ja peruselementtinä näyttäisi olevan muuttuvissa tilanteissa ja neuvotteluissa tapahtuva ongelmien uudelleen määrittely. Tieteellisen tulkinnan ja teknisen osaamisen ohelle tarvitaan syvää kulttuurista sekä sosiaalista perehtyneisyyttä.

3.2 Perheterapia

3.2.1 Perheterapian määritelmä

Aaltonen (2006) määrittelee perheterapian ammatilliseksi ja tietoiseksi pyrkimykseksi sekä keinoksi tutkia, ymmärtää ja hoitaa perheensisäisessä vuorovaikutuksessa ja yksittäisillä perheenjäsenillä esiintyviä häiriöitä ja niiden aiheuttamaa kärsimystä. Perheterapia pyrkii tietoisesti löytämään ajankohtaiset vuorovaikutuskuvioiden haitalliset, psykopatologiaa ylläpitävät kuviot, jotka estävät kehityksellisesti myönteisten ratkaisujen toteutumisen. Tavoitteena on myös löytää perheen toiminnasta ja vuorovaikutuksesta voimavarat.

Perheterapiassa keskitytään perhekokonaisuuden lisäksi yksittäisen perheenjäsenen yksilöpsykologisiin tekijöihin. Tällöin on tavoitteena muuttaa vuorovaikutussysteemiä niin, että siinä huomioidaan ne merkitykset mitkä liittyvät myös yksittäisten jäsenten kehitykseen. (Aaltonen 2006.)

3.2.2 Perheterapian kehitys sekä systeemiteorian ja konstruktionismin vaikutus

Perheterapian syntyyn vaikutti perhetyöstä saadut tutkimukset ja se, että ihmisiä aloitettiin havainnoimaan heidän luonnollisessa kotiympäristössään. Psykoanalyttisen terapian ajattelun mukaan oire nähtiin menneisyydestä peräisin olevasta sisäisestä häiriintyneestä toiminnasta. Analyttiselle terapialle olennaista tiivistä terapeuttista suhdetta ei haluttu vaarantaa, ja näin katsottiin tapahtuvan, jos terapeuttiseen hoitoon otettaisiin muita mukaan. Tämän seurauksena perhetyö ja perheen hoito tapahtui tutkimuksen avulla. Useat tutkijat keskittyivät tutkimaan perheen ominaisuuksia systeeminä, joilla he tarkoittivat

kokonaisuutta, jonka osat joko muuntelivat tai ylläpitivät kokonaisuutta. Näissä tutkimuksissa, pyrittiin ymmärtämään myös skitsofreniaa perheen vuorovaikutuksesta käsin. Perheen ymmärtämiseen kuitenkin kaivattiin omaa teoreettista viitekehystä. (Wahlström 1992, 11; Hoffman 1985, 32-39.)

Perheterapian teoreettiseen syntyyn voidaan katsoa vaikuttaneen keskeisesti systeemiteoria. Itseohjautuvia järjestelmiä tutkittiin systeemiteorian ja kybernetiikan avulla insinööritieteissä 1950-luvulla. Englantilainen biologi ja antropologi George Bateson sovelsi näiden teorioiden periaatteita siihen, miten tutkia kommunikaatiokuvioita perheissä. Systeemiteorian keskeinen tekijä on ajatus siitä, että järjestelmällä (perheellä) on suhteista muodostunut ominaispiirre sekä palautejärjestelmä, joka hakee tasapainoa. Batesonin tutkimusryhmä kuvaili myös ensimmäisenä niin sanottua ”kaksoissidos mallia”, jossa monitasoisessa suhdeseurauksessa yhdellä tasolla ilmaistu vaatimus kumotaan toisella tasolla tai tehdään ristiriitaiseksi. (Dallos & Draper 2002, 19-25; Hoffman 1985, 32-39.)

Systeemisen ajattelun kehittyminen muokkasi myös psyykkistä sairaskäsitystä intrapsyykkisestä näkemyksestä ihmisten välisen vuorovaikutuksen tarkasteluun. Sairastumista ei nähty enää pelkästään biologisena ilmiönä tai yksilön häiriötilana. Sairaus tai oireilu nähtiin myös ihmisten välisenä ongelmana. Lineaarisen syy- seurausmallin tilalle tuli sirkulaarinen, kehämäinen malli. Tarkastelun kohteeksi tuli niin sanotut perheen takaisinkytkentämallit sekä perheen molempiin suuntiin kulkeva vuorovaikutus. Tehtiin myös havaintoja siitä, että muutos yhdessä perheenjäsenessä heijastuu koko perheen systeemiin. Perheterapeuttisten teorioiden ja hoidon kehittyessä, tarkastelun kohteeksi nousivat perheen säännöt, tavat, rituaalit, uskomukset, tunneilmapiiri sekä perheen ryhmittymät. Näiden muodostama rakenne joko mahdollisti terveen psykologisen kehityksen tai altisti sairastumiselle ja aiheutti oireilua. (Larivaara, Aaltonen & Piha 2009, 365.)

Systeemisessä näkemyksessä perhe nähdään avoimena systeeminä, joka on vuorovaikutuksessa muiden avoimien systeemien kanssa. Perhettä tarkastellaan laajemmin kuin pelkästään perheenjäsenten muodostamana kokonaisuutena. Systeeminen näkemys pyrkii ymmärtämään niitä periaatteita ja lainalaisuuksia, jotka määrittelevät perheen toimintaa. Työskentelyssä avain teemoja ovat perheensisäinen tasapaino, sen kyky sopeutua muuttuviin olosuhteisiin, kehämäinen syysuhteus, perheen sääntöjärjestelmä sekä nimetyn jäsenen oireiden merkitys systeemille. (Piha 1999, 16.) Systeemisessä näkemyksessä terapian kohteena ei ole yksittäinen perheenjäsen, tai huonosti toimiva perhe vaan perheen ”peli”. Perheen kanssa työskentelyn tavoitteena on neutraalisuuden, positiivisten kannanottojen ja hypoteesien sekä kehämäisten kysymysten avulla muuttaa tätä peliä edullisemmaksi perheenjäsenille. (Salmi 2001, 24.)

Perheterapian kehitykseen on vaikuttanut eri psykoterapiasuuntaukset sekä vuorovaikutus yhteiskunnallisten perhepoliittisten linjojen kanssa. Keskeisemmät kehityssuuntaukset ovat systeemisen perheterapian jälkeen olleet strukturaalinen perheterapia, Milanolainen

perheterapia ja narratiivinen perheterapia sekä reflektiivinen perheterapia. Strukturaalinen lähestymistapa näkee ongelman liittyvän perheen huonosti jäsentyneeseen rakenteeseen. Milanolaisessa näkemyksessä painottuu systeeminen lähestymistapa, ja esillä olevaa ongelmaa tarkastellaan tapana ratkaista perhesysteemissä olevaa toista ongelmaa. Suuntauksen avainsanoja olivat hypoteesit, sirkulaarisuus, neutraalisuus ja positiivinen konnotaatio. Positiivisella konnotaatiolla tarkoitetaan ongelman uudelleen määrittelyä, sen sijaan, että asioille etsittäisiin syyllisiä, annetaankin haittoja tai huolta aiheuttavalle käytökselle selityksiä. Kehämäisellä haastattelu tekniikalla hankitun tiedon tarkoituksena oli muodostaa hypoteeseja. Narratiivinen lähestymistapa määrittelee ongelman ongelmallisena kertomuksena perheestä. Työskentelyssä tarinan muuttaminen perheenjäsenten kanssa edullisemmaksi, voi muuttaa heidän kokemustaan ongelmasta myönteisempään suuntaan. (Aaltonen 2006; Salmi 2001, 24; Wahlström 1992, 19.)

Sosiaalinen konstruktionismi on vaikuttanut 1980- luvun alussa eri perheterapia koulukuntien kehitykseen. Perheterapiassa tämän näkemyksen objektiivista perheen todellisuutta ei ole löydettävissä, vaan se muodostuu työskentelyssä keskustelun kautta. Todellisuus luodaan vuorovaikutustilanteissa kielen avulla. Kielen rakenne ei ole tärkeää, vaan vuorovaikutuksessa tuotetut merkitykset. Konstruktionismin vaikutus on kehittänyt systeemistä lähestymistapaa perheterapiassa ja reflektiivistä lähestymistapaa voidaan pitää yhtenä käytännön sovelluksena siitä. (Toikko 1995, 22; Toikko 2009, 282-283.)

Reflektiivisessä perheterapiassa ongelman nähdään liittyvän siihen, miten siitä puhutaan vuorovaikutussysteemissä. Tähän systeemiin kuuluvat sekä perhe että terapeutti. Nykyisin perheterapiassa painottuvat asiakkaiden oma päätöksentekoprosessi sekä yhteisen merkityksen löytymisen näkökulmat. (Aaltonen 2006, 722-734; Salmi 2001, 24.)

Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma perheterapiassa painottaa erilaisten totuuksien näkemistä sekä hyväksymistä. Parhaimmillaan on saatu syntymään luottamus, joka mahdollistaa sen, että erilaiset näkökulmat, ymmärrykset sekä jännitteet ja epävarmuudet eivät johda perheenjäsenten ja terapeutin tai terapeuttiimin keskinäisen luottamuksen särkyemiseen. Tällöin on mahdollista vahvistaa perheen omaa toimijuutta sekä vähentää asiantuntijuuden stereotyyppioita. (Aaltonen 1999, 74-74.)

2000- luvulla kielellinen käänne nosti dialogisuuden ja diskurssin keskiöön niin perheterapiassa kuin sosiaalityössä. Dialogisuus on myös osittain syrjäyttänyt systeemisen käsitteen perheterapiassa, vaikka käytännössä käsitteet ovat lähellä toisiaan. (Fagerström 2016, 17.)

3.2.3 Perheterapian asema Suomessa

Suomessa perheterapeutit ovat suurin psykoterapeuttiryhmä, ja erityispiirteensä voidaan nähdä sen integroituminen osaksi julkista hoitojärjestelmää, kuten psykiatrinen hoito ja

lastensuojelu (Aaltonen 2006, 29). Perheterapeutteja tarvitaan yhä enemmän perusterveydenhuollossa. Perhedynamiikan moninaisuudessa voi yksilön oireilla tai sairauksilla olla systeemin vuorovaikutuskuvioissa adaptiivinen tehtävä. Perhekeskeinen työote voi myös katkaista ongelmien kasaantumisen, jotka usein siirtyvät sukupolvilta toisille. Haastavien ylisukupolvisten ongelmien kanssa kampailevien perheiden kanssa työskentely vaatii perheenjäseniltä ja työntekijöiltä kykyä myös sopeutua laajoihin vuorovaikutusverkostoihin. Näissä tilanteissa tarvitaan myös usein erityistyöntekijöitä ja peruspalveluissa työskentelevien täytyisi oppia enemmän työskentelemään yhdessä, moniammatillisesti toistensa tietoja, taitoja sekä voimavaroja lisäten. (Larivaara, Lindroos & Heikkilä 2009, 24-32.)

Päihdeongelmien hoitomuotoja on myös tutkittu ja keskeinen havainto on, että perhe- sekä verkostotyöskentely eri muodoissa edistävät hoitoon hakeutumista ja siellä pysymistä paremmin kuin yksilöhoito. Hoito on myös tuottanut paremman hyödyn, kun tulostittareina ovat olleet päihteiden käytön määrä, perheen vuorovaikutuskuviot ja yksittäisten perheenjäsenten hyvinvointi. (Mäkelä, Fageström & Niskanen 2009, 229-23.)

3.3 Lastensuojelun systeeminen toimintamalli Suomessa

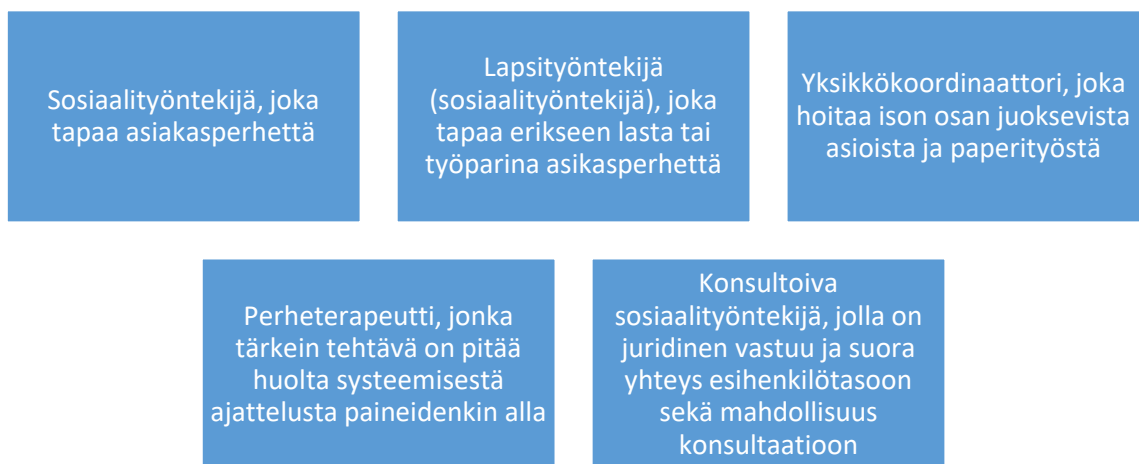
3.3.1 Lastensuojelun systeemisen toimintamallin kuvaus

Sosiaalityön keskustelussa Suomessa tutuimpia systeemisen ajattelun sukulaiskäsitteitä ovat ihmissuhdeperustainen sosiaalityö ja dialoginen lähestymistapa. Keskustelussa on puhuttu myös muun muassa psykososiaalisesta työstä ja suoraan kasvokkaiseen vuorovaikutukseen ja tapauskohtaiseen harkintaan perustuvasta yksilökohtaisesta työtavasta. (Fagerström 2016, 11.)

Vuodesta 2016 lähtien on Suomessa Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa (LAPE) tuettu lastensuojelun uudistamista systeemisen toimintamallin avulla. Mallin esikuvana toimii Englannissa Lontoon kaupunginosassa kehitetty niin sanottu Hacney-malli. Hacney-mallin tarkoituksena oli auttaa ratkaisemaan siellä kohdattuja vakavia lastensuojelun ongelmia kuten lastensuojelutyön byrokratisoitumista, ajautumista kriisejä sammuttelevaan työotteeseen, aiemman työskentelyn tehottomuutta ja työntekijöiden vaihtuvuutta. (Terveysten ja Hyvinvoinnin Laitos 2020a.)

Hacney-mallin toimivuudesta lastensuojelutyössä on laajan arviointitutkimukseen perustuvaa tutkimustietoa. Tutkijoiden mukaan työskentely Hacneyn mallin mukaisissa systeemisissä yksiköissä on hyvin korkeatasoista eikä perinteisissä tiimeissä työskentelevät erinomaisestikaan työntekijät yllä vastaavanlaiseen työskentelyyn. Tutkijat ovat tuloksissa nostaneet esiin työntekijöiden lisääntyneen ajan perheiden kanssa, pienemmän stressin, työn kokemisen palkitsevampana ja nautittavampana, lisääntyneen luottamuksen tiettyihin arviointeihin sekä väkivallan ja uhkan vähenemisen. (Raivio, Männistö & Lahtinen & Petrelius 2016, 5.)

Hacneyn-malli koostuu organisaatorakenteesta, joka auttaa nostamaan vuorovaikutustyön lapsen, hänen vanhempiensa ja sukulaisten kanssa etusijalle. Mallissa tärkeintä on työntekijöiden kyky ja taito luoda sekä ylläpitää asiakasperheiden kanssa luottamuksellista yhteistyösuhdetta. Hacneyn-mallissa lastensuojelutiimit ovat uudella tavalla organisoitu systeemisiksi toimintayksiköiksi, joissa asiakasperheet ovat koko tiimin asiakkaita ja henkilökunnasta joku on aina tavoitettavissa. Tiimiin kuuluu konsultoiva sosiaalityöntekijä, sosiaalityöntekijä, lapsityöntekijä (sosiaalityöntekijä), yksikkökoordinoija ja perheterapeutti. (Kuvio 2). Työn vaikuttavuuden kannalta yksikön rakenne ja tehtävien jako ovat tärkeitä asioita. Tiimin kaikki jäsenet ovat omaksuneet perheterapeuttisen lähestymistavan työssään ja kehittävät taitojaan jatkuvasti. Työntekijät eivät kuitenkaan ole terapeutteja vaan sosiaalityöntekijöitä ja heillä on julkishallinnon virkamiehen rooli. Organisaation sisäinen tuki auttaa, myös paineen alla, pitämään reflektiivistä ja yhteistyökykyistä työtettä. (Fagerström 2016, 22.)

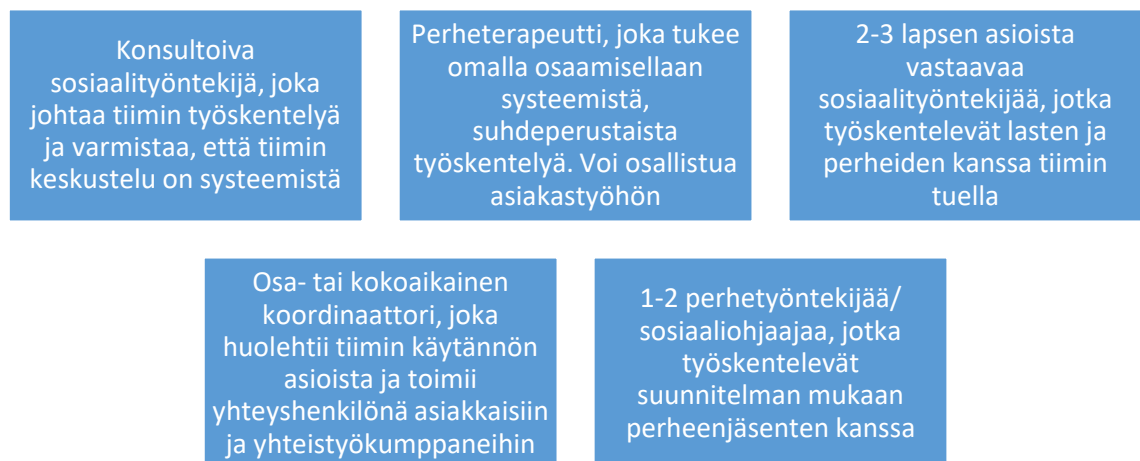

Kuvio 2: Systeeminen tiimi Hacneyn-mallissa (Fagerström 2016, 22-24.)

Suomeen on kehitetty Hacneyn-mallista soveltuva versio. Suomessa lastensuojelun systeemissä toimintamallissa organisoidaan lastensuojelu tiimityöksi, jossa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä saa tuekseen moniammatillisen tiimin, johon luulua myös perheterapeutti. Toimintamallissa lastensuojelun käyttöön tuodaan systeeminen ja perheterapeuttinen ajattelu ja välineet. Systeemissä ja perheterapeuttisessa ajattelutavassa kiinnitetään huomio ihmisten välisiin suhteisiin ja vuorovaikutukseen sen sijaan, että ongelma nähtäisiin yksittäisessä perheenjäsenessä. Työskentelyn ydintä on kunnioittava, dialoginen ja ratkaisukeskeinen vuorovaikutus. Lapsen ja perheen tilanteen syvällisempään ymmärtämiseen ja vaikuttavampaan lastensuojelutyöhön pyritään tiimityöskentelyn ja tiiviin asiakastyön avulla. Mallin tavoitteena on myös työntekijöiden

osaamisen vahvistaminen, työhyvinvoinnin lisääntyminen ja moniammatillisen yhteistyön vahvistuminen. (Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitos 2020a.)

Suomessa systeemisen asiakastyön periaatteisiin kuuluu muun muassa arvostus, voimavarakeskeisyys ja toiveikkuus, lupaa pyytävä työote, suhteen luominen lapseen ja perheen jäseniin, dialogisuus ja yhteistoiminnallisuus, perheen asiantuntijuuden, historian ja kokemusten huomioiminen, uteliaisuus ja avoimuus erilaisille tulkinta- ja ratkaisuvaihtoehdoille sekä halu oppia jatkuvasti lisää siitä, miten tiimi voi olla perheille avuksi. Suomen toimintamallissa tiimin kokoonpanoon olisi tarkoitus kuulua konsultoiva sosiaalityöntekijä, perheterapeutti, kahdesta kolmeen lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, osa- tai kokoaikainen koordinaattori sekä yhdestä kahteen perhetyöntekijää tai sosiaaliohjaajaa (Kuvio 3). (Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitos 2020b.)

Kuvio 3: Suomen lastensuojelun systeemisen mallin kokoonpano (Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitos 2020b).

Systeemisessä asiakastyössä keskeisimmät työvälineet ovat sukupuu, hypoteesit ja sirkulaariset kysymykset. Nämä työvälineet ovat yhteydessä toisiinsa. Sukupuun avulla etsitään uusia näkökulmia ja muotoillaan hypoteeseja. Näitä hypoteeseja voidaan testata perheenjäsenten kanssa sirkulaarisilla kysymyksillä ja uudelleen työstämällä sukupuuta. Systeemisen työskentelyn periaatteisiin pohjautuu näiden työvälineiden käyttö. (Aaltio & Isokuortti 2019, 12.)

3.3.2 Sukupuu systeemisen mallin työvälineenä

Systeemisessä mallissa yhtenä työvälineenä käytetään perheterapeutista tai perhekeskeisen työn menetelmää - sukupuuta. Sukupuun piirtäminen on konkreettinen tapa hahmottaa

perheen historiaa sekä tapoja, arvomaailmaa ja uskomuksia. (Larivaara, Lindroos & Heikkilä 2009, 25-27.)

Perheterapiassa sukupuuta piirrettäessä on ajatuksena koota demografista dataa ja kertoa tarinaa suvun henkilöiden elämänvaiheista ja kokemuksista. Perheterapiassa puhutaan usein suvun käsikirjoituksesta, ja siitä mitkä asiat ovat kulkeutuneet suvussa sukupolvelta toiselle. Sukupuuta voi piirtää tai katsoa eri painotuksia korostaen, toiset painottavat historiaa ja toiset voimavaroja. Näkökulmaan vaikuttaa työntekijän taustalla vaikuttavat työntekijöiden eri teoreettiset viitekehykset. (Larivaara, Lindroos & Heikkilä 2009, 25-27.)

Sukuun piirtämisessä voi olla poikkeavia tapoja mutta perusajatuksena on, että siihen merkitään perheen- sekä suvunjäsenten syntymä- ja kuolinvuodet, avio- avoliitot sekä vihkimis- ja eroamisvuodet, kuolinsyyt, vakavat sairaudet, ammatit, asuinpaikat sekä muutot tai muuten merkittävät tapahtumat ja ihmiset. Myös läheisten ihmisten ja liittoutumien merkitseminen avaa usein ymmärrystä sosiaalisista verkostoista tai katkenneista ihmissuhteista. Sukupuun tavoitteena on hahmottaa perheenjäsenten välisiä suhteita, samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia. Sukupolvelta toiselle siirtyneitä kuvioita. Lastensuojelun kontekstissa sukupuusta nouseva tieto voi auttaa työntekijöitä tai tiimiä muodostamaan hypoteeseja, jotka ohjaavat työskentelyä. (Aaltio & Isokuortti 2019, 21; Larivaara, Lindroos & Heikkilä 2009, 25-27.)

Perheterapiassa sukupuuta työstetään kolmanteen- tai neljänteen sukupolveen, mikäli perheen tai perheenjäsenen muisti ja kertomukset riittävät sinne asti. Tietämättömyys suvun, vanhempien ja isovanhempien vaiheista kertoo myös omaa tarinaansa, mistä on hyvä keskustella sukupuuta piirrettäessä. (Heikkilä & Lindroos 2009, 66-67.)

Sukupuun työstäminen voi avata asiakkaassa hyvin ristiriitaisia tunteita, tai siinä voi joutua lähelle surua tai menneisyyden traumoja, joista tunteet on häivytetty. Siksi sukupuun piirtämiselle tulisikin varata aikaa ja esimerkiksi hoitoverkosto voisi olla mukana prosessissa, mikäli työstäminen tapahtuu muussa kuin hoitokontekstissa. Sukupuun avulla verkoston ja perheen keskustelu voi muuttua kohti ihmettelevämpää ja dialogisempaa suuntaa. Sukupuun työstäminen luo usein ymmärrystä asiantuntijaverkostoon ja parhaimmillaan se tuottaa asiakkaille onnistuneita oivalluksia perheen ja suvun historiasta sekä niiden yhteydestä asiakkaan omiin valintoihin tai vointiin.

3.3.3 Hypoteesit systeemisen mallin työvälineenä

Lastensuojelutyön systeemisessä lähestymistavassa käytetään hypoteeseja. Hypoteesien ei tarvitse olla valmiita vastauksia, vaan niiden tarkoitus on houkuttaa työntekijöitä pohtimaan ongelman vaikutuksia eri perheenjäseniin sekä lähiympäristöön. Työntekijät voivat myös pohtia millaiset kuviot ylläpitävät ongelmaa, ja miten vuorovaikutus toimii perheen- sekä

työntekijöiden välillä. Vuorovaikutuksen tarkkailu auttaa työntekijää ymmärtämään perheen jäsenten valmiudet muutokseen. (Fagerström 2016, 14-15.)

Systeemisessä työskentelyssä lastensuojelussa, hypoteesien tekeminen ei kuitenkaan ole itsetarkoitus, vaan tärkeäksi nähdään työntekijöiden käsitysten refleктоiminen perheen tilanteesta. On kuitenkin tilanteita, joissa on viisasta lähteä liikkeelle siitä, minkälainen ymmärrys syntyy yhteisestä vuorovaikutuksesta tässä ja nyt. Tärkeintä olisi työntekijöiden tai tiimin perustelut siitä, miksi päädyttiin työskentelemään ”ei tietämisen” tai hypoteesien pohjalta. (Fagerström 2016, 18.)

Petrelius esittää Lorås, Bertandon ja Nessin mukaan systeemisen lastensuojelutyön ajattelun avain asioiksi 1.) tavan tulkita ongelmia järjestelmä tai ympäristö lähtöisesti, 2.) saada merkittävää tietoa ihmisten kokemuksista, 3.) tehdä hypoteeseja, joissa pyritään vastaamaan yksilöiden tarpeisiin, 4.) ymmärtää taustalla olevia merkityksiä sekä 5.) asennoitua ”ei tietämiseen” tilaan ja pitää yllä dialogista asennetta. (Petrelius 2019)

3.3.4 Sirkulaariset kysymykset systeemisen mallin työvälineenä

Sirkulaariset oletukset perustuvat systeemiseen ajatteluun. Kehämäisillä eli sirkulaarisilla kysymyksillä etsitään asioiden välisiä vuorovaikutussuhteita ja systeemejä. Sirkulaarisilla kysymyksillä tarkoitetaan esittämistapaa, jolla kysymykset esitetään. Kysymyksillä kartoitetaan sitä, miten perhesuhteet, uskomukset ja vuorovaikutuskuviot kytkeytyvät toisiinsa. Tavoitteena on paljastaa havaintoja ja tapahtumia yhdistävät kuviot. Uudenaista ja aiemmin sivuun jäänyttä tietoa pyritään tuomaan esiin sirkulaarisia kysymyksiä käyttämällä. (Aaltio & Isokuortti 2019, 23.)

Sirkulaariset kysymykset voivat myös olla strategisia muutostyön välineitä. Kysymysten esittäminen voi toimia asiakasperheen muutosprosessin käynnistäjänä. Sirkulaarisilla kysymyksillä voidaan auttaa sekä asiakasta että työntekijää ymmärtämään ja tavoittamaan toisen perheenjäsenen asemaa ja kokemusta sekä tilanteelle antamia merkityksiä ja tunteita. Tämä voi johtaa kokemukselliseen oivaltamiseen. Kehämäisillä kysymyksillä voi tulla näkyviin perheen suhteet sekä toistuvat vuorovaikutuskuviot ja toimintamallit, jolloin asiakas ja työntekijä voivat tutkia niitä sekä miettiä vaihtoehtoisia toimintatapoja. Tunteiden näkyviin tuleminen voi edesauttaa asiakkaan kasvua sekä haitallisista vuorovaikutuskuvioista ja toimintamalleista irtautumista. (Aaltio & Isokuortti 2019, 23.)

3.3.5 Dialoginen lähestymistapa osana systeemistä mallia

Dialogisuus on käsitteenä laaja, mutta lyhyesti voidaan sanoa, että se on pyrkimystä yhteisen ymmärryksen rakentamiseen sekä taitoa edesauttaa vuorovaikutuksen kulkua siihen suuntaan. Se kuvaa myös ihmiskäsitystä ja maailmankuvaa. Dialogisuuden olemus, eli väliin kerätty maailma, tulee esiin yhteen liitetyistä sanoista dia ja logos. Kreikan kielellä dia tarkoittaa

läpi tai halki ja logos järkeä tai oppia. Dialogisuudessa tärkeä elementti on vastavuoroisuus. Silloin jokainen osapuoli on luomassa tilannetta ja vaikuttamassa yhteisiin askeliin. Dialogisuutta tulisi ajatella sekä suhteena että kommunikaationa. (Mönkkönen 2007, 86-89.)

Keskeisintä dialogisuudessa ei ole tekninen osaaminen, vaan suhtautumistapa. Samoin verkostotyössä eivät menetelmät ole pääosassa, vaan suhteiden ja suhdeverkostojen merkitys. Dialogisuus sekä moniäänisyys ovat uuden ymmärryksen syntymisen ehtona. Hoidon tai työn ensisijaiseksi tavoitteeksi tulisikin asettaa dialogisuus. Asiantuntijuus tulee myös parhaiten esille, jos työskentelyprosessi on dialoginen. Psykososiaalisessa työssä dialogisuus ja verkostotyö merkitsevät yhä ajankohtaisemmaksi tulevia rajanylityksiä. Monitahoiset ongelmat vaativat asiointia usealla eri taholla, ja rajanvedot saattavat olla hankalia, jos ilmiöt eivät noudata sektorijärjestelmän työkajoa. (Arnikil & Seikkula 2005, 9-53.)

4 Opinnäytetyön toteutus

4.1 Opinnäytetyö kehittämistoimintana ja tutkimuksena

Kehittäminen nähdään usein konkreettisena toimintana, jonka tarkoituksena on päästä johonkin selkeästi määriteltyyn tavoitteeseen. Kehittämistoiminnassa voi huomattavasti vaihdella lähtökohta, kohde, laajuus ja organisointitapa. Kehittämisen laajaan kenttään kuuluu kuusi sanaparia tai osa-aluetta. 1. Toimintatavan vai toimintarakenteen kehittäminen, 2. Rajatut yksikkökohtaiset uudistukset vai laaja-alaiset reformit, 3. Ulkoapäin määritelty tavoite vai toimijoiden itsensä määrittelemä tavoite, 4. Hankeperustainen vai jatkuva kehittämistoiminta, 5. Innovaatio vai diffuusio ja 6. Sisäinen kehittäminen vai toimitusprojekti. (Toikko & Rantanen 2009, 14-15.)

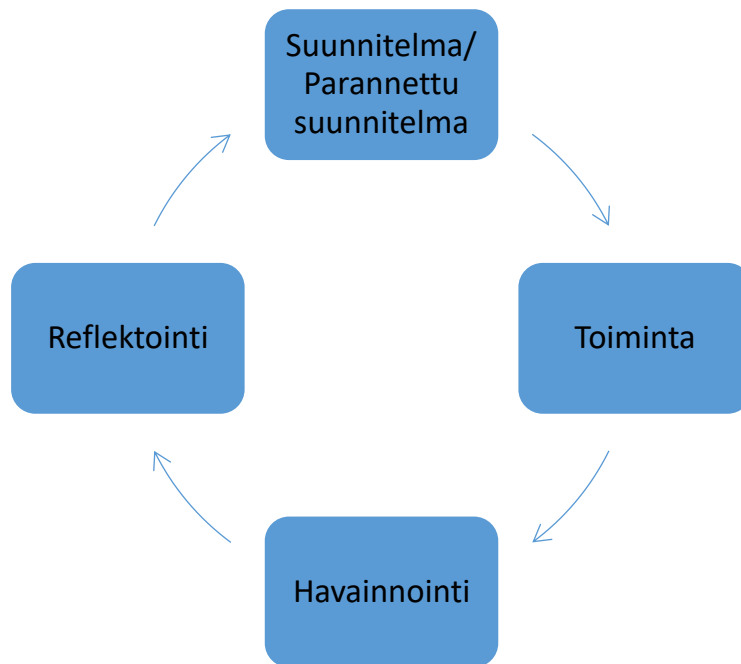
Opinnäytetyömme kehittämistarkoitus liittyi tietyn toimintavan kehittämiseen, vaikka aihe liittyy myös rakenteelliseen näkökulmaan. Kehittäminen keskittyi opinnäytetyössä rajattuun yksikkökohtaiseen uudistukseen, mutta aihetta voisi laajentaa koskemaan myös laaja-alaisempaa reformia laajemman ja perusteellisemmän tutkimuksen avulla. Kehittämistyön tavoite on toimijoiden itsensä määrittelemä, se sai alkunsa lastensuojelun kehitysajatuksesta, jonka tarkoituksena on parantaa yhteistyötä mielenterveys- ja päihdeyksikön kanssa. Opinnäytetyö on hankeperustainen kehittämistoiminta, sillä on tietty ajallinen alku ja loppu. Opinnäytetyömme on innovoivaa, kokeilevaa kehittämistoimintaa, jossa systemisellä mallilla tehtyä yhteistyötä kokeillaan lastensuojelun sekä mielenterveys- ja päihdepuolen yhteistyössä. Kehittäminen on opinnäytetyössämme organisaation sisäistä kehittämistä eikä ulkopuolelta tullutta (niin sanottu toimitusprojekti).

Toteutimme opinnäytetyön laadullisena tutkimuksena, jossa on toimintatutkimuksellisia piirteitä. Toimintatutkimus voidaan määritellä lukuisilla eri tavoilla eikä sen sisällöstä ole olemassa yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Toimintatutkimuksessa ei tehdä jakoa

tutkimuksen ja toiminnan välillä. Toimintatutkimuksessa tehdään tutkimusta yhdessä tutkittavien kanssa. Tutkittavat ovat osallisina tutkimusprosessissa. Ei kuitenkaan ole yksiselitteistä näkemystä siitä, miten tutkittavien tulee osallistua tutkimukseen tai kuinka yhdistetään tieteellinen tutkimus sekä sosiaalisen yhteisön ongelmien ratkaiseminen. Toimintatutkimuksessa onkin usein tavoitteena joidenkin käytäntöjen kehittäminen paremmaksi. Lähtökohtaisesti yhteisön tai organisaation jäsenet ovat halukkaita yhteistyöhön ja ovat mukana prosessissa. Toimintatutkimuksessa tutkimuksen ja käytännön yhteistoiminta johtaa kokemukselliseen oppimiseen. (Kuusela 2005, 10-16.)

Toimintatutkimuksessa kyse on aina tutkittavien ja tutkijan väliseen yhteistoimintaan perustuvasta tutkimus- ja muutosprosessista (Kuusela 2005, 53). Toimintatutkimuksen tehtävänä on tukia ja muuttaa todellisuutta. Sen tarkoitus on luoda tietoa käytäntöjen muuttamiseksi ja samalla tutkia näitä muutoksia. Yleensä toimintatutkimus on ajallisesti rajattu tutkimus- ja kehittämisprojekti, jonka tarkoituksena on suunnitella ja kokeilla uusia toimintatapoja. (Heikkinen 2010, 16-17.) Spiraalisena kehänä kulkee suunnittelu, toiminnan havainnointi ja reflektointi. Jokainen vaihe toteutetaan ja suhteistetaan toisiinsa systemaattisesti ja kriittisesti. (Metsämuuronen 2003, 234-235.)

Toimintatutkimuksen sykli alkaa suunnitelmasta sekä uuden toimintatavan toteuttamisesta. Tämän toteuttamista havaitaan ja reflektoidaan sekä käytännössä, että sen päätyttyä. Tiedon sekä kokemuksen pohjalta suunnitellaan parempi toimintatapa. (Heikkinen 2010, 35.) Toimintatutkimukselliseen sykliin kuuluu sekä konstruoivia, että rekonstruoivia vaiheita. Rekonstruoivassa vaiheessa tarkastellaan sekä arvioidaan toteutunutta toimintaa, kun taas konstruoivassa toiminta on tulevaisuuteen suuntautuvaa sekä uutta rakentavaa. Syklit etenevät vaihdellen kehämäisesti. Käytännössä siis suunnitellaan uusi tapa tehdä tai järjestää jokin toiminta, sen jälkeen sitä kokeillaan käytännössä. Kokeilua havainnoidaan ja siitä kerätään aineistoa. Sitten siirrytään toiminnan arviointiin sekä reflektointiin, ja sen pohjalta syntyneet ajatukset ovat uuden toimintatavan pohjana (Kuvio 4). Syklin alkua on usein vaikea paikantaa, se voi alkaa missä vaiheessa tahansa. (Heikkinen, Rovio & Kiilakoski 2010, 78-79.)

Kuvio 4: Toimintatutkimus prosessina (Heikkinen, ym. 2010, 81).

Toimintatutkimuksessa toimintaa pyritään kehittämään reflektiivisellä ajattelulla. Filosofiasa reflektiivisyydellä tarkoitetaan sitä, että ihminen kohdistaa huomionsa itseensä ajattelevana subjektina. Toisin sanoen hän siirtyy ulkomaailman tarkkailusta itse havaintoposition, jossa on mahdollista tarkastella omia ajatussisältöjä, kokemuksia sekä tunteita. Näin hänen on mahdollista nähdä oma toimintansa sekä ajattelunsa uudesta näkökulmasta. Reflektoinnin avulla on mahdollista tarkastella tuttuja toiminta- ja ajattelutapoja sekä niiden perusteita. (Heikkinen 2010, 33-34.)

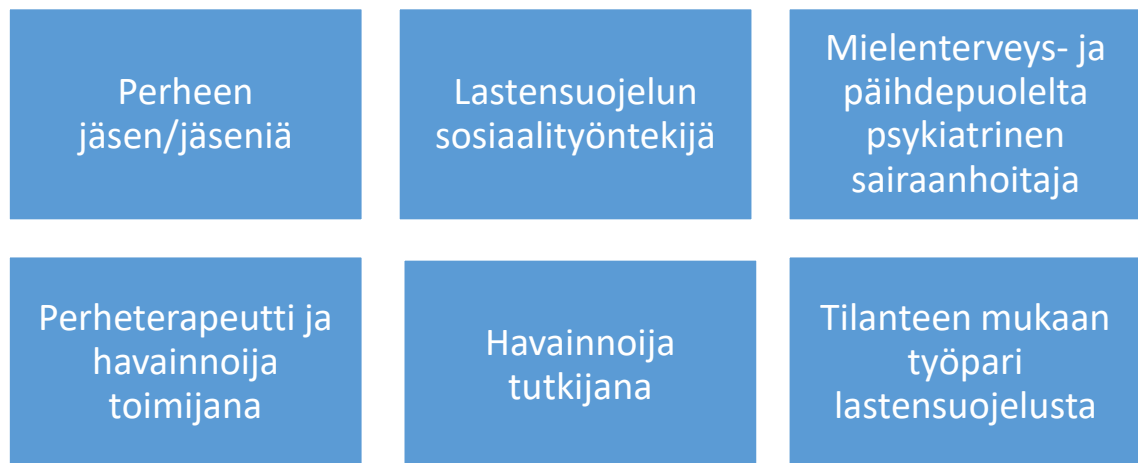
Opinnäytetyön aikana ehdimme käydä yhden täyden toimintatutkimuksen prosessikaavion kierroksen (Kuvio 4). Työ alkoi tutkimussuunnitelman tekemisellä sen jälkeen, kun kunnasta työelämän edustaja pyysi tätä työtä tehtäväksi. Suunnitelman jälkeen oli toiminta ja havaintovaihe, jonka jälkeen työtä on reflektoitu tutkimuksellisin keinoin kerättyä aineistoa analysoimalla. Työn anti ja tulokset mahdollistavat parannellun suunnitelman teon. Tämä toteutus jää opinnäytetyön ulkopuolelle kunnassa itsenäisesti toteutettavaksi. Olemme kuitenkin koko opinnäytetyön aikana käyneet pienemmässä mittakaavassa useammankin kierroksen prosessia. Työn tekijöinä olemme havainnoineet ja reflektoineet toimintaamme ja yrittäneet tehdä paremmin ja paremmin oman osuutemme niin asiakastapaamisissa kuin aineiston analyysissä ja raportin kirjoittamisessa. Jokainen työvaihe on ollut omanlaisensa pienempi prosessi, joka on muokkaantunut sen perusteella, mitä olemme tehneet, havainneet ja reflektoineet.

4.2 Opinnäytetyön eteneminen ja tavoite

Teimme opinnäytetyön erääseen eteläsuomalaiseen kuntaan. Opinnäytetyön tavoitteena oli tiivistää ja parantaa lastensuojelun sekä mielenterveys- ja päihdeyksikön yhteistyötä. Jatkossa mielenterveys- ja päihdeyksiköstä puhuttaessa käytetään lyhennettä mp-yksikkö. Lastensuojelu ja mp-yksikkö työskentelevät paljon samojen asiakkaiden kanssa omilla tahoillaan ja yhteistyön eri työmuotojen välillä ajateltiin hyödyttävän yhteisiä asiakkaita. Syksystä 2018 lähtien lastensuojelu oli aloittanut työskentelemään perheterapeutin kanssa mukailen lastensuojelun systeemistä mallia. Systeemisen mallin tueksi lastensuojelutyöntekijöillä oli myös Terveiden ja Hyvinvoinnin Laitoksen järjestämä valmennuksellinen työnohjaus. Varsinaista koulutusta mallin mukaiseen työskentelyyn kunnassa ei ollut ollut. Lastensuojelu ehdotti tiiviimpää yhteistyötä mp-yksikön kanssa ja heidän toiveenaan oli systeemisen mallin hyödyntäminen yhteistyössä.

Mahdollista yhteistä hanketta aloitettiin kartoittamaan ja valmistelemaan loppukevällä 2019. Aluksi asiasta keskusteltiin kunnan sosiaali- ja terveystoimen ylemmän johdon kanssa ja pohdittiin voisiko yhteistyö systeemistä mallia hyödyntäen olla mahdollinen. Kunnan sosiaali- ja terveystoimen ylemmän johdon näytettyä vihreää valoa hankkeelle, aloitettiin tarkempi suunnittelu. Systeeminen työskentelyorientaatio ei ollut entuudestaan tuttu mp-työntekijöille, ja sitä esiteltiin hankkeen käynnistysvaiheessa mp-työntekijöille heidän tiimitapaamisissaan. Mp-yksikön puolella suhtauduttiin avoimesti yhteistyön aloittamiseen lastensuojelun kanssa systeemistä orientaatiota hyödyntäen. Virallista tutkimuslupaa haettiin kunnalta ja se myönnettiin syyskuussa 2019, jonka jälkeen käynnistyivät sovitut tapaamisajat asiakkaiden kanssa.

Tapaamisia varten varattiin yhteensä 13 kahden tunnin viikoittaista aikaa, alkaen syyskuussa ja loppuen joulukuussa. Ensimmäinen tapaaminen oli 26.9.2019 ja viimeinen tapaaminen 19.12.2019. Tapaamisten suunnitellut osallistujat (kuviokuva 5) olivat perheen jäsen/ tai jäseniä, perheen työntekijä lastensuojelusta (sosiaalityöntekijä/sosiaaliohjaaja) ja mp-yksiköstä (psykiatrinen sairaanhoitaja) sekä opinnäytetyön tekijät Niina Vellonen (perheterapeutti ja havainnoija toimijana) ja Saara Westerholm (havainnoija tutkijana). Arvioimme tutkimuksen suunnitteluvaiheessa, että hankkeeseen osallistuisi neljästä kymmeneen perhettä/asiakasta.

Kuvio 5: Tapaamisten osallistujat

Työnjaoksi sovittiin, että lastensuojelun työntekijät kartoittavat asiakkaansa ja pyytävät hankkeeseen mukaan perheitä, joilla on myös asiakkuus mp-yksikön puolella. Lastensuojelun puolella oli hyvin poikkeuksellinen työntekijätilanne hankkeen aikana, jolloin siellä vaihtui tai puuttui paljon työntekijöitä. Tästä johtuen mukaan lähtevien perheiden kartoittaminen jäi valitettavasti pintapuoliseksi ja vajaaksi. Haasteista johtuen tutkimukseen osallistui lopulta vain kolme asiakasta ja varatuista 13 tapaamisajasta toteutui osittain tai kokonaan vain kuusi. Joitain tapaamisia peruttiin etukäteen asiakkaan toimesta ja joihinkin tapaamisiin asiakas jätti saapumatta. Joistain tapaamisista puuttui sosiaalityöntekijä kokonaan ja yhdestä tapaamisesta puuttui sekä lastensuojelu- että mp-työntekijä.

Haasteellinen tilanne työntekijöiden suhteen tiedostettiin ylemmän johdon taholla, mutta hanketta päätettiin jatkaa siitä huolimatta. Osalla asiakkaista oli haasteita sitoutua tämän tyyppiseen työskentelyyn ja tapaamisia peruuntui useitakin. Tässä vaiheessa olisi ollut mahdollista pyytää uusia asiakkaita sellaisten tilalle, jotka eivät työskentelyyn sitoutuneet, mutta työntekijätilanteesta johtuen uusien asiakkaiden kartoitukseen ei ollut resursseja.

Asiakastapaamisten tarkoituksena oli perheen kanssa jäsentää perheterapeuttien menetelmien avulla perheen historiaa sekä merkityksellisiä suhteita, nostaa eri näkemyksiä ja huolenaiheita lapsen tilanteesta sekä tehdä mahdollisia työskentely hypoteeseja. Asiakastapaamisten jälkeen työntekijöiden kanssa reflektointia työtavan toimivuutta. Reflektiot äänitettiin ja litteroitiin tutkimusaineistoksi analysointia varten. Litteroidut materiaalit analysoitiin sisällönanalyysin keinoin.

Tutkimussuunnitelmassa meillä oli kaksi tutkimuskysymystä, joista toinen liittyi asiakkaisiin ja toinen työntekijöihin. Asiakkaisiin liittyen halusimme saada selville, minkälaista muutosta systeemisellä orientaatiolla tehtävä yhteistyö lastensuojelun ja mp-yksikön kanssa saa perheissä aikaan. Muutosta oli tarkoitus mitata Goal Attainment Scaling (GAS) menetelmällä, joka on tavoitteiden asettamista ja arviointia varten luotu kansainvälinen menetelmä. Tutkimukseen osallistui lopulta vain kolme asiakasta, joista yksi ei tullut kuin yhteen tapaamiseen, toinen asiakas osallistui kahteen tapaamiseen ja kolmas asiakas kolmeen tapaamiseen. Näistä kolmesta asiakkaasta vain yhden asiakkaan kanssa saatiin tehtyä onnistunut GAS arviointi, jolla muutosta voisi arvioida. Onnistuneen GAS-menetelmäprosessin jäätyä vain yhteen asiakkaaseen päätimme poistaa toisen tutkimuskysymyksen kokonaan opinnäytetyöstämme.

Opinnäytetyömme lopulliseksi tutkimustavoitteeksi jäi tutkia ja arvioida, miten systeeminen orientaatio sopii yhteistyön pohjaksi lastensuojelulle ja mp-yksikölle. Opinnäytetyön tutkimuskysymys on:

Miten systeeminen orientaatio lastensuojelun ja mielenterveys- ja päihdeyksikön kanssa sopii yhteistyön pohjaksi?

4.3 Tutkimusaineiston kerääminen

Toimintatutkimuksessa tärkeimpiä menetelmiä tiedonkeruussa ovat osallistuva havainnointi, havainnoinnin pohjalta kirjoitettu päiväkirja ja haastattelu. (Huovinen & Rovio 2010, 104). Opinnäytetyössämme olemme käyttäneet aineiston keräämisessä menetelmänä havainnointia. Havainnointi voidaan jakaa eriasteisten osallistumisten mukaan. Havainnointia voi olla ilman varsinaista osallistumista tai sitten osallistuvaa havainnointia. Osallistuvaa havainnointia voi tehdä joko tutkijan roolissa, jolloin havainnoija on osallistujana tai sitten toimijan roolissa, jolloin osallistuja on havainnoijana. Osallistuvasta havainnoimisesta tuotetaan kirjallista tai nauhoitettua materiaalia, joka on tutkimuksessa aineistona. (Metsämuuronen 2006, 116-117.)

Opinnäytetyössämme toteutimme molempia osallistuvan havainnoin tapoja.

Asiakastapaamisissa työskenneltiin perheterapeuttisten menetelmien pohjalta, jolloin suurempi vastuu tapaamisten sisällöllisestä puolesta oli perheterapeuttina Velloella. Asiakastapaamisissa Vellosen rooli oli vahvasti toimijana, kun taas Westerholm toimi enemmän havainnoijana. Westerholmin rooli oli pitää tapaamiskerran rakenteesta huolta ja tarkastella asiaa enemmän ulkopuolelta. Westerholmin rooli oli näin havainnoida tapaamisia enemmän tutkijan roolissa, kun taas Vellonen havainnoi enemmän toimijan roolissa. Tapaamisten jälkeen työntekijöiden kanssa reflektioitiin tapaamisten työtappaa. Reflektioissa Vellonen toi esiin omia havaintojaan toimijan roolista käsin ja Westerholm ulkopuolisen osallistujan roolista käsin. Työntekijät toivat reflektioihin omia näkemyksiään omista

rooleistaan käsin. Reflektioita äänitettiin yhteensä seitsemän kappaletta. Äänitimme yhdellä kerralla reflektion, vaikka asiakas ei saapunut varatulle ajalle. Kuusi reflektioista äänitettiin asiakastapaamisten jälkeen. Reflektioista kertyi äänitettyä materiaalia noin 124 minuuttia, joka litteroitiin analysoitavaksi aineistoksi.

Puhemuotoisen aineiston tutkimuskäyttö edellyttää aineiston muuntamista kirjoitetuksi tekstiksi eli litteraateiksi. Litteraatioiden työstäminen on yksi keskeinen työvaihe laadullisessa tutkimuksessa. Tarkkuustaso puhetta tekstiksi käännettäessä määrittyy tutkimuksen tavoitteiden, tutkimusasetelman ja käytettävän analyysimenetelmän mukaan. Myös tieteenala vaikuttaa tarkkuustasoon. Litteroinnin tarkkuustasoa valitessa pohditaan, millaiseen ilmiöön kohdistuvaa tietoa haetaan ja millä yksityiskohtien tasolla oletetaan tutkittavan ilmiön ilmenevän. (Ruusuvuori & Nikander 2016, 63-65.)

Opinnäytetyössä litteroimme reflektiot sanatarkasti, joka sisällön analyysiin täytyy vähimmillään tehdä. Sanatarkassa kuvauksessa kirjataan kaikki puhuttu sisältö sanojen toistoja ja niin sanottuja tilkesanoja, kuten *niinku*, myöden. Sanatarkassa litteroinnissa ei tarvitse kuvata taukoja, äänensävyjä eikä päällekkäispuhuntaa. Jätimme ne pois meidän litteroinneista, sillä niillä ei ollut tutkimuksen kannalta lisäarvoa. (Ruusuvuori & Nikander 2016, 69.)

4.4 Aineiston analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysi kytkeytyy kiinteästi aineiston hankintaan. Tutkijan läsnäolo aineiston hankinnassa aloittaa samalla aineiston analysoinnin. Tutkijalle muodostuu esiymmärrys, joka vaikuttaa aineiston hankintaan ja analysointiin. Tällöin ei voida puhua arvovapaasta laadullisesta tutkimuksesta eikä siihen ole tarpeenkaan pyrkiä. Tutkijan on kuitenkin pyrittävä tunnistamaan oma esiymmärryksensä. Tämä pitää sisällään ennakkoon aiheesta omaamansa tiedot sekä uskomusten luonteen ja sisällön. (Puusa & Juuti 2020a, 143.)

Tavoitteena aineiston analyysissä on kuvailla, tulkita ja ymmärtää tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä. Tutkijan tulee pyrkiä avaamaan lukijoille joku konteksti, jossa hänen kuvaamansa aihe esiintyy. Tutkijan tulisi saattaa lukijat tutkimuksen ympäristöön ja sen aiheeseen. Lukijoiden pitäisi päästä sisälle siihen maailmaan, johon tutkija on itse tutkimusprosessissaan pikkuhiljaa syvällisemmin perehtynyt. Tämä lisää lukijan ymmärrystä tutkimuksen kokonaisuudesta sekä auttaa häntä arvioimaan tutkimuksen prosessin ja päätelmien uskottavuutta ja luotettavuutta. (Puusa & Juuti 2020a, 143.)

Laadullisen tutkimuksen aineisto on tutkimuskohteena olevasta ilmiöstä tutkittavien omakohtainen kuvaus. Tutkijan tehtävänä on eritellä ja yhdistää. Aineisto pilkotaan osiin valitun menetelmän mukaisesti, jonka jälkeen tehdään aineiston pohjalta synteesejä ja kootaan ne uudelleen. Tämän jälkeen tehdään uudelleen kootusta aineistosta johtopäätöksiä, jotka esitetään loppuraportissa tutkimuksen lopputulemina. Laadullisen aineiston analyysin

tarkoituksena on luoda aineistosta kokonaisuus, jonka avulla on mahdollista tehdä johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston analyysin päämäärä on päätyä onnistuneisiin tulkintoihin. Aineistoa voidaan analysivaiheessa eritellä, tiivistää ja luokitella. Synteesissä on tarkoitus luoda kokonaiskuva aineistosta ja esittää tutkimuskohde uudesta näkökulmasta. (Puusa 2020, 146-148.)

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sen lisäksi, että sisällönanalyysia voidaan pitää yksittäisenä metodina, sitä voidaan ajatella myös väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Sisällönanalyysin avulla voidaan tehdä monenlaista tutkimusta. Laadullisen tutkimuksen eri nimillä kulkevat analyysimenetelmät perustuvat tavalla tai toisella sisällönanalyysiin, jos sisällönanalyysillä tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103.)

Sisällön analyysin toteuttamisessa on tunnistettavissa sekä aineistolähtöisiä että teorialähtöisiä pirteitä. Käytännön toteutukseen kuuluu muun muassa aineistoon tutustuminen, aineiston pelkistäminen, aineiston kategorisointi ja teemoittelu sekä tulkinta. Keskeistä on tietoaaineistoa kadottamatta auttaa järjestämään aineisto aluksi tiiviiseen ja selkeään muotoon. Pelkistämisen tavoitteena on aineiston informaation lisääminen. Hajanaisesta aineistosta tulee saada mielekäs, selkeä ja yhtenäistä informaatiota sisältävä kokonaisuus, joka mahdollistaa johtopäätöksen tekemisen tutkittavasta ilmiöstä. (Puusa 2020, 148-149.)

Tutkimusaineiston analysoinnin jälkeen tutkimus ei ole valmis ennen kuin tulokset on tulkittu ja selitetty. Erittelyn ja uudelleen yhdistämisen avulla tehdään tulkintaa. Synteesinä luodaan pelkistämisen, analyysien, yhteenvetojen ja koontien avulla ja niiden perusteella tulkinnan avulla tehdään johtopäätöksiä. Tulkinta tarkoittaa siis aineiston analyysissä esiin nousevien merkitysten selkiyttämistä ja pohdintaa. Laadullisessa tutkimuksessa tulkintaa voi kyllä tapahtua koko tutkimusprosessin ajan. (Puusa 2020, 154-155.)

Olemme tehneet Tuomi & Sarajärven (2018, 122-127.) mallia mukailleen aineistolähtöistä sisällön analyysiä litteroiduille reflektioille. Ensimmäinen vaihe oli alkuperäisdatan redusointi eli pelkistäminen (taulukko 1), jolloin aineistosta karsittiin pois tutkimukselle epäolennainen materiaali. Luimme aineistoa moneen kertaan ja perehdyimme sisältöön. Etsimme tutkimuskysymykseemme vastauksia alleviivaamalla aineistosta tutkimuskysymykseen liittyviä kohtia. Alleviivatuista alkuperäisilmauksista teimme pelkistettyjä ilmauksia. Pelkistämisen jälkeen aineisto klusteroitiin eli ryhmiteltiin (taulukko 2). Samaa ilmiötä kuvaavista ilmauksista muodostui alaluokkia yhdistelyn ja ryhmittelyn myötä. Ryhmittelyn jälkeen seurasi aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen (taulukko 3). Tässä vaiheessa alaluokista muodostettiin pääluokkia.

Ensimmäiseksi on esimerkki redusoinnista eli pelkistämisestä.

<u>Alkuperäisilmaus</u>	<u>Pelkistetty ilmaus</u>
”Kyl se on muuten tärkeä just ehkä tuoda alussa ilmi et tänään on tarkoitus käydä nää jutut ni se ehkä auttaa et sit ei ehkä vaan lillu eteenpäin”	Tieto tapaamisen sisällöstä
”Mut täs nyt tietää sen, jos tän tyyppistä hoitomuotoa käyttää niin pitäis olla sitoutuneet ne (=työntekijät) tai jotenkin saada semmonen varmuus”	Työntekijöiden sitoutuneisuus
”Mun mielestä tää anto niinku sanoin alussakin, sin ku oltiin kaikki, erilaista näkökulmaa tähän tilanteeseen, eril taval mul taas työkaluja tähän hommaan.”	Eri näkökulmat, työkaluja omaan työhön
”Se sukupuu on musta hyvin silmiä avaava, niinku et se laittaa taas tuolta uudelleen ja potilas_saa itte vetää yhteen et mikä täs on toistunu”	Sukupuun tuottaman informaation hyöty
”Nimenomaan kyl se semmonen tuki, täs et saa jotakin ja saa ittekin puhuttuu niistä asioista.”	tuki, puhuminen
”On mietitty tavoitteita ja muita ja sit mul on koko ajan semmonen olo vuodesta toiseen, että et mitä mä niinku et mä en tiedä miten mä voin auttaa, niin mä oon nyt siitä iloinen, että te ihmiset ootte nyt tässä ja voi käydä tätä keskustelua. Et on muitakin ikään kuin jakamassa tätä sitä ymmärrystä ja niitä näkemyksiä, ettei vaan kato omasta poterostaan”	Jakaminen, yhteistyö, näkökulmien laajeneminen

Taulukko 1: esimerkki redusoinnista

Toiseksi on esimerkki klusteroinnista eli ryhmittelystä.

<u>Pelkistetty ilmaus</u>	<u>Alaluokka</u>
Tieto tapaamisen sisällöstä	Istunnon struktuuri
Työntekijöiden sitoutuneisuus	sitoutuneisuus
Eri näkökulmat, työkaluja omaan työhön	Hypoteesien hahmottelua
Sukupuun tuottaman informaation hyöty	Sukupuun-menetelmän hyöty
Tuki, puhuminen	Ammatillinen jakaminen
Jakaminen, yhteistyö, näkökulmien laajeneminen	Ammatillinen yhteistyö

Taulukko 2: esimerkki klusteroinnista

Kolmanneksi on esimerkki abstrahoinnista eli käsitteellistämisestä.

<u>Alaluokka</u>	<u>Pääluokka</u>
Istunnon struktuuri	Työn organisointi
sitoutuneisuus	Työn organisointi
Hypoteesien hahmottelua	Systemisen työtavan menetelmät
Sukupuun-menetelmän hyöty	Systemisen työtavan menetelmät
Ammatillinen jakaminen	Työssä jaksaminen
Ammatillinen yhteistyö	Työssä jaksaminen

Taulukko 3: esimerkki abstrahoinnista

4.5 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuteen kuuluvat kolme käsitettä; uskottavuus, luotettavuus ja eettisyys. Nämä käsitteet kytkeytyvät toisiinsa. Uskottavuus viittaa siihen, että uskottavasti voidaan todeta, että tutkimuksen aineisto on kerätty asianmukaisesti ja analysoitu huolellisesti. Luotettavuus tarkoittaa sitä, että tutkija on jokaisessa tutkimuksen vaiheessa kyennyt valitsemaan ja käyttämään perusteltuja ja oikeanlaisia lähestymistapoja ja menetelmiä tutkimuksessaan. Eettisyydellä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa on noudatettu eettisiä periaatteita koko tutkimuksen ajan. (Puusa & Juuti 2020b, 175.)

Olemme pyrkineet keräämään aineiston asianmukaisesti. Meille oli tärkeää, että työntekijöiden kanssa pidetyissä reflektioissa jokainen sai äänensä kuuluviin ja pystyi tuomaan ajatuksensa sellaisina kuin ne olivat. Reflektiot tehtiin luottamuksen ilmapiirissä ja kaikille osallistujille kerrottiin etukäteen mistä on kyse ja miten materiaalia tullaan käyttämään. Täyden luottamuksen varmistamiseksi emme tuo esiin tässä opinnäytetyössä kuntaa, jossa työskentelimme, emmekä sitä kuka tuloksien esimerkeissä on puhuja.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuustarkastelu sivuaa objektiivisuutta. Tutkija on ”paljon vartija”, sillä tutkija päättää ketä tutkitaan, miten aineisto kerätään, mitä siinä kysytään ja ei kysytä sekä sitä, miten kerätty aineisto analysoidaan ja tulkitaan. Työn suunnitteluvaiheessa tulisi jo varautua luotettavuustarkasteluun ja huomioida tutkimuksen riskinhallintaa. (Kananen 2017, 173.)

Olemme analysoineet aineiston parhaan kykymme mukaan käyttäen aineistolähtöistä menetelmää. Tiedostamme kuitenkin, että tutkimuksen teoreettinen viitekehys on ollut meillä hyvin pinnalla analyysiä tehdessä, jolloin emme voi täysin sivuuttaa sitä, että analyysissä ei olisi teorialähtöisiä painotuksia. Teorialähtöisyys ei ollut meidän tarkoitus eikä tavoite analyysissä, mutta vaikuttaa rooliimme kautta tutkimuksen aktiivisina osallisina.

On luonnollista, että tutkimusprosessin edetessä tutkijan näkemys ja tulkinta kehittyvät, silloin kun tutkija on itse eräänlainen aineiston keruun väline. Aineiston keruuseen liittyvää vaihtelua pidetään tutkimuksen kehitysprosessiin luontaisesti liittyvänä elementtinä. Tutkimuksen kannalta on tärkeä tiedostaa tutkijan, aineistonkeruumenetelmän ja tutkittavan ilmiön vaihtelua. Tutkimuksen uskottavuuden ja luotettavuuden kannalta on tärkeä kuvata tutkimusprosessi. Tutkimusraportti on keskeinen luotettavuuden osa-alue. (Kiviniemi 2015, 84-86.)

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta tarkastellaan kyseisen tutkimuksen antamissa kehyksissä sekä sen mukaisesti, millaisia laadullisia menetelmiä on käytetty. Laadullisen tutkimuksen luonteeseen kuuluu, että tutkimusraporttia voidaan lukea niin, että siitä

ymmärtää tutkijan ratkaisut ja totuuden tavoittelun. Tarkoitus on vakuuttua tutkijan vilpittömyydestä tiedonhankinnassa ja tulkinnoissa. Ihmistieteissä tutkija ja tutkimuskohde ovat vuorovaikutuksessa keskenään, jolloin luotettavan tutkimuksen välttämättömiä edellytyksiä ovat tutkijan oma subjektiivisuus ja kyky reflektoida sitä. Täydellistä objektiivisuutta on käytännössä mahdoton välttää eikä se ole tarpeenkaan. Laadullisen tutkimuksen uskottavuutta lisää tutkijan oman subjektiivisuuden tunnistaminen. (Aaltio & Puusa 2020, 179.)

Opinnäytetyöprosessi ja kaikki siihen liittyvät vaiheet, valinnat ja menetelmät on tässä raportissa pyritty kuvaamaan juuri niin kuin ne olleet. Olemme noudattaneet tutkimuksen eettisiä periaatteita. Tutkimuseettinen neuvottelukunta määrittelee tutkijaa ohjaaviksi tutkimuksen eettisiksi periaatteiksi kolme periaatetta. Ensimmäisen periaatteen mukaan tutkija kunnioittaa tutkittavien henkilöiden ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta. Toisen periaatteen mukaan tutkijan tulee kunnioittaa aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä ja luonnon monimuotoisuutta. Kolmantena periaatteena tutkimus pitää toteuttaa niin, että tutkimuksesta ei aiheudu tutkittavana oleville ihmisille tai yhteisöille merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7.)

Jokaiselta asiakkaalta ja työntekijältä, jotka opinnäytetyön aikana tavattiin, pyydettiin kirjallinen suostumus mukana olost. Kaikille osallistujille selitettiin, mistä on kyse ja heillä kaikilla on ollut mahdollisuus kieltäytyä ja vetäytyä missä vaiheessa tahansa prosessin aikana. Asiakkaille tehtiin myös selväksi, että jos he kieltäytyvät mukaan lähtemisestä, sillä ei ole minkäänlaista vaikutusta heidän saamaansa apuun tai hoitoon. Kaikkia asiakkaita kohtaan jokaisella mukana olleella tutkijalla ja työntekijällä on täysi vaitiolovelvollisuus eikä asiakkaita kuvata tunnistettavasti tässä raportissa.

Aineistoa säilytetään lukollisessa kaapissa tai salasanoin varmennetulla tietokoneella. Aineisto tuhoetaan opinnäytetyön valmistuessa. Asiakkaita koskeva aineisto säilytetään lastensuojelun tai mp-yksikön tiloissa ja asiakasjärjestelmissä heidän ohjeistustensa mukaisesti.

5 Tulokset - Systeeminen yhteistyö lastensuojelun sekä mielenterveys- ja päihdetyön pohjana

Tutkimuskysymyksemme oli ”miten systeeminen orientaatio lastensuojelun ja mp-yksikön kanssa sopii yhteistyön pohjaksi?”. Haimme vastausta tähän kysymykseen litteroiduista reflektioista. Aineistolähtöinen sisällön analyysi tuotti kolme pääluokkaa: työn organisointi, systeemisen työtavan menetelmät sekä työssä jaksaminen. Esittelemme tässä tulokset näiden kolmen pääluokan mukaan. Nostamme tähän myös aiheeseen liittyviä esimerkkejä aineistosta. Lukemisen sujuvoittamiseksi esimerkit ovat muokattu kielellisesti selkeämpään muotoon poistamalla niistä turhia tilkesanoja kuten ”niinku”, ”jotenki” ja ”et tota”.

5.1 Työn organisointi

Työn organisointiin liittyvät asiat olivat aineistossa erityisen tärkeässä asemassa ja nousivat reflektioissa keskeisiksi aiheiksi. Työn organisointiin liittyi kaksi tasoa. Ensimmäinen taso liittyy koko systeemisen yhteistyön organisointiin läpi koko organisaation ja toinen taso liittyy konkreettisempiin asioihin ja asiakastapaamisten struktuuriin.

Lastensuojelun haasteellisesta työntekijätilanteesta johtuen, nousi erityisen keskeiseksi tulokseksi työntekijöiden puuttuminen ja vaihtuminen. Työntekijöiden sitoutuminen on kaiken lähtökohta. Tällaisessa työskentelyorientaatioissa, työtä tehdään suhdeperusteisesti ja prosessinomaisesti, jolloin on hyvin haastavaa, jos lastensuojelun sosiaalityöntekijä puuttuu tapaamisista tai vaihtuu kesken prosessin. Kunnassa, jossa työskentelimme, olivat lastensuojelun sosiaalityöntekijät poikkeuksellisen haastavassa tilanteessa ja tekivät parhaansa niillä resursseilla, jotka käytössä olivat. Tämän työmuodon suunnitteluvaiheessa ei kukaan arvannut, missä tilanteessa oltaisiin työntekijöiden suhteen, kun kokeilua päästiin toteuttamaan käytännössä.

”Kun systeemistä työtä ja suhdeperusteista työtä tehdään, niin hankala, että tässä vaihtui (sosiaalityöntekijä)” (Reflektio 12.12.2019.)

”luottamus ei ole teitä (vaihtuneita lastensuojelun työntekijöitä) kohtaan samanlainen, ni sitä ei pysty, siihen ei ollut tilaa tässä mennä” (Reflektio 12.12.2019.)

”Ois hyvä, jos täs pysyis samat työntekijät ja sit päästäis tää kehä käyty loppuun, se alkaa siitä sukupuusta” (Reflektio 12.12.2019.)

”Tästä sai sen kokemuksen, että kun työntekijä vaihtuu kesken prosessin, siit ei saada niitä haluttuja tuloksia” (Reflektio 12.12.2019.)

Mukaan lähtevien työntekijöiden tulisi haluta olla mukana ja haluta kehittyä ammatillisesti. Uuden kokeileminen, oppiminen ja omien asenteiden tunnistaminen ja muuttaminen vie resurssia ja voimavaroja. Siksi tulisi lähteä työntekijästä, hänen kiinnostuksestaan ja asenteestaan. Muutos perinteisestä työtavasta systeemiseen työtapaan on myös työntekijöille prosessi, joka tulisi huomioida myös organisaation tasolla. Uuden työtavan oppiminen vaatii johtamista, perehdytystä ja työhönsuhteellista koulutusta.

”Tässä vaan työntekijöiltä sitä venyvyyttä, tai et jaksaa mallata noit aikatauluja esimerkiksi missä ja minne mä ymmärän sen et joillaki voi olla vastustus, täs on niin monta palikkaa.” (Reflektio 7.11.2019.)

”Joku (työntekijä) voi olla sitä mieltä et haluaa heti mukaan alusta alkaen ja toinen taas et riittää et mä tulen parin kerran jälkeen mukaan, jos mulle

kerrotaan sitten mitä tähän mennessä on käsitelty ja tiivistetään se työskentely tähän mennessä” (Reflektio 7.11.2019.)

”Toi varmaan vaatii nii sanotusti meidän työryhmältä, et tuutte perehdyttämään et minkä tyyppisesti ja minkä tyyppisesti itte voi ajatella et tää sopii” (Reflektio 7.11.2019.)

”Lastensuojelussa on vaan totuttu siihen, et työntekijät vaihtuukin aika paljon” (Reflektio 12.12.2019.)

Onnistuneen työn kannalta keskeistä on myös asiakkaiden valinta. Lastensuojelun työntekijöiden haastavasta työtilanteesta johtuen mukaan otettavien asiakkaiden valinta tehtiin nopeasti eikä työskentelyyn etsitty uusia asiakkaita, silloin kun huomattiin, että asiakas ei välttämättä kykene tämän tyyppiseen työskentelyyn tai kun asiakas jätti toistuvasti saapumatta varatulle ajalle. Systeemisellä otteella tehty yhteistyö lastensuojelun ja mp-puolen kanssa oli kaikille uutta. Aikaa meni uuden oppimiseen niin työntekijöillä kuin asiakkaillakin, jotka eivät olleet tottuneet tällaiseen työskentelyyn. Asiakkaat, joilla on asiakkuus sekä lastensuojelussa että mp-puolella, saattavat olla monestakin eri syystä huonossa kunnossa ja ennen kuin tämän tyyppistä työskentelyä aloittaa, tulisi heidän voinnin olla sellainen, että jaksaa ja kykenee tällaiseen työskentelyyn.

”Täs pitää olla hirveen tarkkana, mikä on sen asiakkaan tilanne, miten se (systeeminen yhteistyö) avataan hänelle, ennen kuin lähetään tekemään tätä ja nää asiat tulee selväks ja haluuko (mukaan työskentelyyn)” (Reflektio 24.10.2019.)

”Mä ajattelen, et nää jotka on ollu, on aika pitkäaikaisesti ollu, ni niit on ollu helpompi sitouttaa näihin tapaamisiin.” (Reflektio 7.11.2019.)

Tapaamisten suunnitelmallisuus yhdessä kaikkien mukana olevien työntekijöiden kanssa olisi tärkeää. On hyvä miettiä, osallistuuko tapaamisiin ja koko prosessiin työntekijä vai esimerkiksi työpari. Tämä erityisesti lastensuojelun näkökulmasta, sillä siellä useimmin tehdään työtä työpareina. Tapaamisten sisällöt ja tarkoitus olisi hyvä käydä yhdessä läpi, jotta kaikilla on tieto siitä, mitä ollaan tekemässä ja miten. Tärkeää on myös miettiä, kuka toimii niin sanottuna puheenjohtajana ja johtaa tapaamisen prosessia, puhetta ja kysyy kaikkien näkemyksiä asiaan. Työskentelyssä apuna käytettiin välillä asiakkaalle suunnattua kirjallista materiaalia ja kotona tehtäviä itsereflektiota. Kirjallisen materiaalin käyttöä ja hyötyä on hyvä harkita asiakkaasta, hänen tilanteestaan, voimavaroistaan ja kyvyistä riippuen.

”Mut niin et se olis viel yhdessä mietitty, se et ketkä työntekijät niihin tapaamisiin osallistuu, et tänään puhuttiin tällästä ja tästä heräs näin ja näin,

ensi kerralla tehään tai keskitytään vaik niihin voimavaroihin” (Reflektio 7.11.2019.)

”Kaikki ketkä siihen osallistuu ni tietää tapaamisen sen kerran tavoitetarkoitus ni just sitten silloin myös se osallistuminen siihen ni voi olla helpompaa” (Reflektio 7.11.2019.)

”Mut ehkä vois kuvitella et joku kyselis teijän puolelta jotain mitä sä näkisit (tästä asiasta), nii siin tulee helpommin semmone (olo) et mä en syyllistä tai yritä tuputtaa, vaan ku kysytään, ni mäpä vastailen.” (Reflektio 7.11.2019.)

”Must tuntui et oli aika paljon asiaa ja lappuja ja lippuja. Tuntuu et oli ehkä liikaa lippuu, lappuu. Siin menee ittekki, ku lueskelee niitä ja puoliks kuuntelee.” (Reflektio 31.10.2019.)

Konkreettisenä asiana tapaamisten struktuuriin liittyy aika. Tapaamisiin oli varattu viikoittain kaksi tuntia. Sopivan pituinen aika riippui asiakkaasta ja hänen tilanteestaan sekä voimavaroistaan. Toisen asiakkaan kanssa tunti oli maksimi pituus, jonka asiakas jaksoi työskennellä, kun taas toisen asiakkaan kohdalla oli hyvä, että aikaa oli varattu reilusti.

”Nyt me oltiin puoltoista tuntii ja se oli liian pitkä” (Reflektio 17.10.2019.)

”Mieluummin melkein puolen tunnin asiat tunnissa” (Reflektio 31.10.2019.)

”Se vaara siinä on, että tulee liikaa kerralla” (Reflektio 31.10.2019.)

Lastensuojelulla ja mp-yksiköllä on käytössään erilaiset asiakastietojärjestelmät. Molemmat työntekijät kirjasivat järjestelmiinsä sen, että tapaaminen on pidetty, ketkä siihen osallistuivat ja keskeiset kohdat työskentelystä. Tästä ei kuitenkaan ollut aluksi yhteisesti sovittu ja tätä asiaa ei ollut asiakkaiden kanssa käyty läpi. Asiakkaiden näkökulmasta tämä on keskeinen asia käydä yhdessä läpi.

”mut se herättää luottamusta asiakkaissa, kun suoraan et oon kirjannu nää ja nää ja nää, koska tässäki käsitellään aika isoja asioita - mitä uskaltaa sanoa niin, että mitä tästä kirjataan ja miten” (Reflektio 7.11.2019.)

5.2 Systemisen työtavan menetelmät

Tapaamisissa käytettiin systemisen työtavan menetelmistä sukupuuta ja alustavia hypoteeseja aloitettiin muodostamaan. Perheen kanssa työskentely aloitettiin sukupuusta, joka oli käytännön tasolla uusi menetelmä kaikille muille paitsi perheterapeutti Vellosole.

Sukupuuta on konkreettinen sekä selkeä menetelmä ja se antaa paljon informaatiota ja ymmärrystä työntekijöille asiakkaan taustasta.

”Nyt mulla avautui ihan kokonaan eri tavalla tää systeemi.” (Reflektio 17.10.2019.)

”Se mitä sieltä vanhemman taustasta tulee, antaa mulle ymmärrystä, miksi tämä vanhempi toimii nyt näin.” (Reflektio 30.9.2019.)

Positiivista sukupuutyöskentelyssä oli sen konkreettisuus ja selkeys. Se kunnioittaa asiakasta ja hänen kokemustaan. Sukupuuta tulee käyttää asiakasta arvostaen, hienovaraisesti kuunnellen ja empaattisen uteliaasti.

”Jokainen on itse asiantuntija oman perheen suhteen tasolla.” (Reflektio 30.9.2019.)

”Joo se (sukupuuta) rikkoo sen jään heti, et joku on niin kiinnostunu ja et sä oot oman itsen spesiaali asiantuntija” (Reflektio 30.9.2019.)

”Eikä se ole millään lailla syyllistävä” (Reflektio 30.9.2019.)

Sukupuuta avaa hyvin ”käsikirjoitusta”, joka asiakkaalle on elämäänsä annettu. Sukupuuta nostaa hyvin esiin minkälainen se hänen ”käsikirjoituksensa” on esimerkiksi parisuhteista tai päihteistä. Omalla tilanteella on yhteys siihen, minkälainen tilanne suvun jäsenillä on ollut minua ennen.

”Se on vähän pelottavaa, miten sen näkee sieltä sukupuuta, et miten ne asiat alkaa toistumaan tai miten ikään kuin se käsikirjoitus jatkaa matkaansa.” (Reflektio 17.10.2019.)

”Hyvin sieltä (sukupuuta) näkyi se isien poissaolo” (Reflektio 17.10.2019.)

”Hän (asiakas) pystyi visuaalisesti kattomaan, et onpa muuten näin” (Reflektio 17.10.2019.)

Hypoteesien tekemisessä on tärkeää toimia samalla tavalla kuin sukupuunkin kanssa. Asiakkaan kanssa toimitaan arvostavasti ja kuunnellen hienovaraisesti. Vaihtoehtoisten hypoteesien avulla vältetään etsimästä yhtä syytä tai selitystä ilmiöille tai perheen ongelmille.

”Et se asiakas vois miettiä et et jos tulee tällasii hypoteeseja ni mikä on hänen mielestään se oikee ja tietysti ne pitää muodostaa niin et ei loukata” (Reflektio 7.11.2019.)

Hypoteesien tekemisessä voidaan hyödyntää asiakkaan nostamia teemoja. Hypoteesien teko jäi asiakastapaamisissa vaillinaiseksi. Hypoteesien muodostamisessa olisi tärkeää, että prosessissa mukanaolevista kaikki olisivat paikalla. Yhden asiakkaan kanssa pääsimme vain teemojen nimeämiseen. Toisen kanssa emme päässeet hypoteesien muodostamisen tasolle useiden peruuntuneiden tapaamisten vuoksi. Kolmannen asiakkaan kohdalla alustavia hypoteeseja aloitettiin muodostamaan GAS-menetelmän työskentelyn avulla, mutta tällöin sosiaalityöntekijä ei ollut paikalla.

”Tää asiakas nimesi teemoiksi alkoholinkäytön ja traumojen käsittelyn”
(Reflektio 26.9.2019.)

”Hänelle tuli hyvät gas-tavoitteet, koska ne ovat mitattavissa olevia ja ne olivat tähän tilanteeseen suoraan liitoksissa.” (Reflektio 24.10.2019.)

Työntekijöiden kanssa pidetyissä reflektioissa tarkoitus oli pohtia nimenomaan työtapaa ja sen toimivuutta eikä keskittyä niinkään asiakkaan tilanteeseen tai hypoteeseihin. Keskustelu kääntyi kuitenkin välillä keskusteluun mahdollisista hypoteeseista. Tällöin yritettiin ymmärtää asiakasta ja hänen tilannettaan paremmin. Tämä keskustelu olisi hyvä käydä myös asiakkaan läsnä ollessa ja hänen kanssaan eikä hänen poissa ollessaan.

”Nyt me mentiin vähän liikaa refleктоimaan tätä asiakastapaamista” (Reflektio 17.10.2019.)

Pohdimme kuitenkin, että työntekijöiden läsnäoloa voisi olla järkevä hyödyntää alustavien hypoteesien muodostamiseen, silloinkin jos asiakas ei ole tullut sovitulle tapaamiselle.

”Mut varmaan tällä rakenteella (jos asiakas ei ole tullut paikalle) vois hypoteeseja kattoo tost sukupuustaki, jos me kaikki katotaan ja mitä tää asiakas toi esille, sen, et hänen lapset, hänhän näki” (Reflektio 7.11.2019.)

5.3 Työssä jaksaminen

Aineistosta nousi esiin systeemisen yhteistyön hyöty työntekijöille. Työssä jaksamisen kannalta on tärkeää oppia uutta ja saada tukea. Työntekijät kokivat saavansa ammatillista tukea omalle työlleen. He saivat uusia näkökulmia ja työkaluja. Myös oma ajatus kirkastui asiakastyöskentelyn suhteen.

”Jotenki viel kokretisoituu ja antaa myös työkaluja” (Reflektio 30.9.2019.)

”Tää avas mulle ihan eri tavalla seuraavan käynnin (yksilöajan) ajatusta, et mitä mä voin hänen kanssa käydä.” (Reflektio 17.10.2019.)

”Tää anto erilaista näkökulmaa tähän tilanteeseen, eri taval työkaluja tähän hommaan.” (Reflektio 12.12.2019.)

Työ lastensuojelun sekä mp-puolen asiakkaiden kanssa on vaativaa. Asiakstapaamiset voivat olla rankkoja ja kuluttavia. Työssä jaksamisen kannalta on tärkeää, että omasta työstä pääsee puhumaan vaitiolovelvollisuus huomioiden. On tärkeää, että työtaakkaa voi jakaa jonkun kanssa. Työ voi silloin tuntua kevyemmältä ja helpommalta.

”Et kyl mä ajattelin, et tää oli just sitä mitä me puhuttiin ja ajattelin, et ihanaa päästä teille purkamaan” (Reflektio 7.11.2019.)

”Tää on ollut aika raskas case, ni mä oon nyt siitä iloinen, että te ihmiset ootte nyt tässä ja voi käydä tätä keskustelua. Et on muitakin jakamassa sitä ymmärrystä ja niitä näkemyksiä.” (Reflektio 17.10.2019.)

”Tässä systeemisessä orientaatioissa ja työmallisissa yks ajatus on nimenomaan ollut se työntekijöitten jaksamiseen-” (Reflektio 17.10.2019.)

Vaativuuden ja rankkuuden lisäksi voi myös olla todella haastavaa päästä asiakkaan kanssa eteenpäin. Työntekijälle voi olla todella merkityksellistä, että tehdään yhteistyötä muiden ammattilaisten kanssa ja sitä kautta voi yrittää löytää keinoa päästä haastavassa tilanteessa eteenpäin. Yhteistyö vahvistaa parhaimmillaan työntekijöiden kokemusta siitä, että asioita voi tehdä jollain uudella tavalla ja se voi tuoda helpotusta tilanteeseen.

”Monta kertaa nää ihmiset kenellä on teidän yhteisasiakkuus, on niin huonossa kunnossa, että siinä on yksittäinen työntekijä pulassa, jos pitää löytää jonkunlainen ulospääsy.” (Reflektio 17.10.2019.)

5.4 Katsaus tuloksiin teoreettisen viitekehyksen valossa

Psykososiaalisessa työssä keskeistä sosiaalityön osaamisen aluetta ovat vuorovaikutustaidot. Auttamistyö on kasvokkaista ja vuorovaikutukseen perustuvaa. Työssä tulee huomioida asiakkaaseen yksilönä liittyviä tekijöitä, vaikka lähtökohtana on nähdä yksilön sosiaalisen ympäristön vaikutukset. (Toikko 1997, 183-184; Sipilä 1989, 225-226.) Systeeminen näkemys perheterapiassa korostaa perhettä avoimena systeeminä, joka on vuorovaikutuksessa muiden avointen systeeminen kanssa. Perheen kanssa työskentelevät tahot voidaan katsoa tulevan näin osaksi systeemiä. (Piha 1999, 16). Lastensuojelun systeemisen mallin sukulaiskäsitteenä pidetään ihmishuoneperustaista sosiaalityötä. Näiden asioiden toteutuminen edellyttää työntekijältä sitoutumista, mutta myös organisaatorakenteessa muutoksia. Yksittäisen työntekijän voi olla vaikea sitoutua haastavaan ja korkeatasoiseen työhön, jos organisaatiotaso ei mahdollista sitä. Sitoutumista edesauttaa rakenteet, jotka tukevat

työntekijää. Lontoon Hacneyssä, systeemisen mallin toiminta oli rakennettu tiimeihin, joissa oli selkeä työjako. (Fageström 2016, 11; Raivio, ym.2016, 5.)

Tuloksista nousi esille työn organisoinnin vaikeudet monella tasolla. Kehittämistyöhön osallistuivat kunnan kahden eri organisaation, lastensuojelun- sekä mielenterveys ja päihdetyön työntekijöitä. Suhdeperustaisuus ja kasvokkain tapahtuva vuorovaikutus edellyttäisi työntekijöiden pysyvyyttä sekä sitoutumista koko prosessiin. Mielenterveys ja päihdepuolella voidaan puhua yksittäisen työntekijän sitoutumisesta ja lastensuojelun puolella, sosiaalityöntekijöiden vaihtuminen sekä vaikea työtilanne loi tilanteen, jossa systeemisestä yhteistyöstä puuttui tärkeä osa. Se myös vaikeutti istuntojen rakenteen suunnittelua ja loi tiettyä epävarmuutta niiden kokoonpanoon. Yhteistyöprojektiin osallistuvien perheiden valintaan ei ehkä ollut mahdollista paneutua ajallisesti riittävästi. Tuloksista nousi myös esille erilaiset kirjaamiskäytännöt, sekä yksilöllinen tapa kohdata asiakkaita (myös ajallisesti). Suhdeperustaisuuden toteutumisen kannalta luottamus työntekijöiden ja asiakkaan välillä on merkittävä. Kirjaamiskäytäntöjen avoimuus, sekä yksilöllisesti mietitty tapaamisajan kesto voisi tukea työskentelyä asiakasta kunnioittavalla tavalla.

Sosiaalityössä kiinnostus asiakkaan laajempaan elinpiiriin sekä näkemys laajemman elinpiirin- ja vuorovaikutussuhteiden vaikutuksesta tapahtui systeemiteorian myötä. Psykososiaalinen työ sisältää vaatimuksen ymmärtää asiakasta hänen ympäristöstä ja realistisesta maailmankuvasta katsoen. Perheterapiassa systeemiteoria toi tarkasteluun perheen säännöt, rituaalit, uskomukset, tunneilmapiiirin sekä perheen ryhmittymät. Sukupuun tarkoituksena on hahmottaa muun muassa näitä asioita sekä sukupolvelta toiselle siirtyneitä kuvioita. (Fageström 2016, 14; Larivaara, Aaltonen & Piha 2009, 365; Sipilä1989, 225-226.) Sukupuuta työstämällä verkoston sekä perheen kanssa tehtävä työ voi muuttua kohti ihmettelevämpää ja dialogisempaa suuntaa. Se voi myös historian valossa luoda asiakkaalle tai verkostolle oivalluksia asiakkaan omiin valintoihin tai vointiin. Lastensuojelun systeemisessä työmallissa sukupuu, hypoteesit ja sirkulaariset kysymykset ovat keskeisimpiä työvälineitä. Sukupuun avulla pyritään etsimään uusia näkökulmia ja se on osa työskentelyprosessia. (Aaltio & Isokuorti 2019, 12.)

Tuloksissa sukupuun käyttö nähtiin erityisen hyödylliseksi työntekijöiden näkökulmasta. Se toi työntekijöille uusia näkökulmia sekä ymmärrystä asiakkaan tilanteeseen. Perheiden historiasta tuli myös esille toistuvat, sukupolvelta toiselle siirtyneet säännöt, uskomukset ja kuviot, joilla uskottiin olevan yhteys asiakkaiden valintoihin. Sukupuun käyttäminen työvälineenä toi myös esiin melko laajasti asiakkaan elinpiirissä tapahtuvien vuorovaikutussuhteiden merkityksiä.

Systeemissä lastensuojelutyössä sukupuun avulla pyritään muodostamaan hypoteeseja työskentelylle. Hypoteesien ei pidä olla valmiita vastauksia vaan niitä tulee työstää perheen kanssa. Niiden tarkoitus on houkutella työntekijää pohtimaan ongelman vaikutuksia

perheenjäseniin sekä lähiympäristöön, sekä löytämään tapoja, joilla vastataan esille tuleviin haasteisiin. (Fageström 2016, 14-15; Petrelius 2019.) Sekä sukupuuta tarkasteltaessa, että hypoteeseja hahmotellessa käytetään sirkulaarisia kysymyksiä. Sirkulaariset kysymykset perustuvat systeemiseen ajatteluun, joilla on tarkoitus nostaa esiin perheen sekä asioiden välisiä vuorovaikutussuhteita, kehämäisyyttä sekä systeemejä. (Aaltio & Isokuortti 2019, 23.)

Tuloksista tuli esille, kuinka hypoteesit alkoivat muodostua paikalla olleiden työntekijöiden mielessä. Hypoteesien käyttö ja työstäminen jäi kuitenkin vajaan, sekä tapaamisten vähyyden, että lastensuojelun työntekijä vajauksen vuoksi. Hypoteeseja tulisi voida muodostaa ja testata yhdessä asiakkaan kanssa. Niiden muodostamisessa käytetään sirkulaarisia kysymyksiä. Hypoteesit toimivat tietyllä tavalla työn tavoitteena, ja tässä yhteistyössä ne olisivat onnistuessaan perustuneet perheen sekä molempien organisaatioiden työntekijöiden yhdessä muodostamiin hypoteeseihin. Sukupuuta noussut informaatio alkoi kuitenkin elää tietynlaisina hypoteeseina sekä uusina näkökulmina tapaamisiin osallistuneiden työntekijöiden mielessä. Työntekijöiden reflektioista nousi esille kiinnostus lähteä pohtimaan eri hypoteeseja sekä myös työstämään niitä.

Asettuminen vuorovaikutussuhteeseen sekä ihmisen kuormittavaan elämäntilanteeseen tuo työntekijälle haasteita. Psykososiaalisen työtavan tavoitteena on mahdollistaa kokonaisvaltainen työskentely moniongelmaisten ihmisten kanssa, ja sitä pidetään byrokratia- ja palvelutyötä haasteellisempänä muotona. Vaikka se ei ole terapiamuoto, terapeutin ulottuvuus on tunnistettavissa. (Granfelt 1993, 212-223). Hacney-mallin ja systeemisen työotteen tarkoituksena oli auttaa ratkaisemaan vakavia lastensuojelun ongelmia kuten lastensuojelutyön byrokratisoitumista, ajautumista kriisejä sammuttelevaan työotteeseen sekä kokemusta työn tehottomuudesta. Näiden asioiden nähtiin johtaneen työntekijöiden vaihtuvuuteen, joka osaltaan lisäsi työn tehottomuutta. Systeemisen lastensuojelun tavoitteeksi on nimetty työntekijöiden osaamisen vahvistaminen, työhyvinvoinnin lisääntyminen ja moniammatillisen yhteistyön vahvistuminen. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2020a.)

Tulosten mukaan systeemisten lastensuojelutyön menetelmien käyttö koettiin erittäin positiiviseksi. Yhteistyö ja kuormittavien asiakastilanteiden jakaminen koettiin merkitykselliseksi yhteistyöhön osallistuvien työntekijöiden mielestä. Halu kehittää työtä ja nähdä asiakkaan tilanne eri näkökulmasta sekä uusien työmenetelmien opettelu motivoi mukana olleita työntekijöitä. Työssämme ei ollut samankaltaista vahvaa rakennetta kuin mitä systeemisen lastensuojelutyö mielestämme vaatisi, mutta tieto tämän pienimuotoisen tiimin olemassaolosta, tuntui helpottavan työntekijöiden kokemaa stressiä sekä kuormitusta.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Opinnäytetyö sai alkunsa lastensuojelun toiveesta tiivistää ja parantaa yhteistyötä mp-yksikön kanssa. Työn tarkoitus oli yhteistyön tekeminen hyödyntäen systeemistä mallia.

Tutkimuskysymys on ”miten systeeminen orientaatio lastensuojelun ja mp-yksikön kanssa sopii yhteistyön pohjaksi. Vastausta tähän lähdettiin etsimään konkreettista yhteistyötä tekemällä ja jokaisen asiakastapaamisen jälkeen mukana olleiden työntekijöiden kanssa refleктоimalla.

Systeeminen työmalli ei ollut entuudestaan tuttu mp-puolelle. Lastensuojelun puolella systeemistä mallia oli vasta käynnistetty perheterapeutin mukana ololla ja THL:n koulutuksellisella työnohjauksella, mutta varsinaista systeemistä koulutusta kunnassa ei vielä ollut ollut. Haasteellinen työntekijätilanne, joka lastensuojelulla oli opinnäytetyön asiakastapaamisten alettua, vaikutti työhön paljon. Loppujen lopuksi mukana olevista lastensuojelun työntekijöistä monelta puuttui systeemisen työtteen koulutuksellinen työnohjaus ja kokemus. Mp-puolelta työhön osallistui vain yksi työntekijä. Tämä ei ollut tarkoituksellista, mutta asiakkaat, jotka työhön alkuvaiheessa valittiin mukaan, sattuiivat olemaan tämän yhden työntekijän asiakkaita.

Työn lähtökohdat olivat resurssien ja systeemisen osaamisen osalta haasteelliset. Työn edetessä haasteiden merkitys korostui, mutta antoi paljon arvokasta tietoa tulevaisuutta varten. Työskentelyyn lähdettiin aika kylmiltään ja tekemällä opittiin monta asiaa. Työntekijöiden kanssa tehdyissä reflektionissa nousi esille asioita, joita on tulevaisuudessa hyvä huomioida.

Kaiken alku ja keskiö on työn organisoinnissa. Systeeminen ajattelu tulisi näkyä läpi koko organisaation. Ison ajattelu- ja toimintatavan muutos vaatii toteutuakseen aikaa ja mahdollisuutta perehtyä ja koulututtua. Uuden asian omaksuminen on prosessi, jonka jokainen joutuu itsessään käymään. Myös ryhmä/tiimitasolla uutta tulee prosessoida yhdessä. Ajattelu- ja toimintatavan muutoksessa on tärkeää, että sitä tehdään tietoisesti. Kiireessä ja stressissä on tyypillistä toimia vanhan tiedon pohjalta eli sen mukaan, minkä jo osaa. Välttääkseen vanhaan ajatteluun ja toimintaan ”tipahtamisen”, tulee muutosta tehdä systemaattisesti.

Opinnäytetyössämme alusta loppuun asti mukana olleet työntekijät kokivat hyödylliseksi ja tärkeäksi yhteisen jakamisen ja reflektionin. Heille on mahdollistunut prosessinomaisuus ja he kokivatkin saaneensa tästä paljon omaan työhönsä. Tämän työn anti jäi kuitenkin yksittäisten työntekijöiden hyödyksi. Työryhmä tai tiimi, jonka jäseniä he ovat, ei kokonaisuudessaan ollut mukana, jolloin ei voida puhua organisaatitasoisesta muutoksesta.

Keskeistä systeemisessä ajattelussa on pitää yllä dialogista lähestymistapaa. Kokemuksemme mukaan kaikissa asiakastapaamisissa dialogisuus ei toteutunut toivotulla tavalla. Tapaamiset

jäivät osaltaan pintapuoliksi ja asiakkaiden oma ääni ei tullut kuuluviin esimerkiksi hypoteesien muodostamisessa. Työntekijöiden kanssa pidetyissä reflektioissa dialogisuus toteutui puolestaan hyvin, erityisesti niiden työntekijöiden kanssa, jotka olivat mukana alusta loppuun.

Systeemisen mallin juuret ovat Hacneyssa, jossa organisaatiomuutoksen alkuvaiheessa työntekijävalinnoissa oltiin erityisen tarkkoja. Jokaisen työntekijän oli haettava omaa virkaansa uudelleen ja sitouduttava systeemisen ajattelun periaatteisiin. Koko henkilökuntaa tuettiin suhdeperusteiseen työhön sekä niin sanottujen pehmeiden arvojen ylläpitämiseen kouluttamalla ja työnohjaamalla. (Fagerström 2016, 26.) Työntekijöiden merkitys systeemissä työssä on erittäin keskeinen ja vaikka Suomessa ei varmaan omaa virkaa joutuisi uudestaan hakemaan, niin tämä kuvaa mielestämme asian tärkeyttä. Pohdimme, että työntekijöiden vaihtuvuus ei edesauta asiakkaiden sitoutumista työskentelyyn eikä luo pohjaa suhdeperusteiselle työlle.

Emme voi opinnäytetyössämme puhua lastensuojelun suhdeperustaisesta työstä, sillä suurimmassa osassa asiakastapauksista puuttui keskeisessä roolissa ollut sosiaalityöntekijä. Ja koska vain yhdellä asiakkaalla oli sama sosiaalityöntekijä koko prosessin ajan, työmme ei mielestämme täytä systeemisen lastensuojelun kriteerejä. Ajattelemme, että toteutunut työ oli psykososiaalista työtä systeemisellä otteella. Asiakastapaamisissa perheterapeuttinen näkökulma sekä menetelmät pitivät yllä systeemistä ajattelua.

Koimme opinnäytetyön eri vaiheet asiakastapaamisista aineiston hankintaan ja aineiston analyysistä raportin kirjoittamiseen meille itsellemme erittäin antoisaksi oppimisprosessiksi. Olemme oppineet tämän työn aikana paljon uutta yhteistyöstä, eri teorioista, tutkimuksen tekemisestä ja raportin kirjoittamisesta.

Emme olleet toisillemme entuudestaan tuttuja. Olemme pohjakoulutukselta (perheterapeutti ja työnohjaaja), työkokemukselta ja työskentelytavoiltamme hyvin erilaisia. Koemme, että yhteistyö meidän välillä on kuitenkin ollut hyvin antoisaa ja palkitsevaa. Olemme pystyneet tukemaan toisiamme vahvuuksissamme ja heikkouksissamme ja luoneet yhdessä hyvin toimivan tavan tehdä yhteistyötä. Prosessikirjoittaminen raporttia tehdessä on ollut sekä haastavaa että antoisaa. Olemme onnistuneet tukemaan toisiamme eteenpäin ja kohti parempaa kirjallista lopputulosta.

Analyysiä tehdessä teoreettinen viitekehys alkoi elämään meissä ihan uudella tavalla. Käsitteemme psykososiaalisesta työstä on laajentunut. Aikaisemmin ajatteluumme oli ohjannut psykoanalyttisen teorian perinteet ja vaikutukset psykososiaaliseen työhön. Teoreettista viitekehystä kirjoittaessa teorian historialliset vaiheet ja jakautuminen kahteen koulukuntaan selkeytti meille psykososiaalisen työn laajaa käsitettä. Teoreettista viitekehystä tehdessä selkiytyi, kuinka sekä perheterapian että psykososiaalisen työn teoriat ovat kehittyneet samanaikaisesti ja ovat liitoksissa toisiinsa. Oli myös mielenkiintoista huomata,

että analyysivaiheessa teoria alkoi elää analyysin tuloksissa. Analyysin tuloksissa nousi pääluokiksi työn organisointi, systeemisen työtavan menetelmät ja työssä jaksaminen. Nämä ovat myös systeemisen lastensuojelun raporteissa keskeisellä sijalla olevia asioita.

Tutkimuksen tekemisen vaiheista ja eri menetelmistä on tämän opinnäytetyöprosessin aikana oppinut paljon uutta. Laadullisen tutkimuksen tekeminen on ollut uutta ja varmasti tässä työssä näkyy kokemattomuutemme. Jos nyt näillä tiedoilla ja tämänhetkisellä osaamisella aloittaisi tämän työn tekemisen alusta, osaisi huomioida suunnittelu- ja toteutusvaiheessa eri lailla asioita menetelmistä ja tekemisen tavoista. Myös meistä riippumattomat tilanteet lastensuojelun työntekijätilanteessa toivat oman haasteensa työn tekemiselle ja tutkimuksen tuloksien arvioinnille. Otos asiakkaissa ja työntekijöissä oli niin pieni, että tuloksia ei voida laajemmassa kuvassa arvioida tämän työn perusteella vaan se vaatisi laajempaa tutkimusta.

Opinnäytetyötä tehdessä olemme kuitenkin pohtineet yleisellä tasolla paljon lastensuojelu- ja mp-työtä, systeemistä mallia ja -ajattelua sekä näiden yhdistämistä. Pohdimme moniäänisyyttä asiakastyössä ja ajatteleimme, että olisi todella tärkeää, että lastensuojelu ja hoitotaho, eli mp-yksikkö tekisivät, enemmän ja tiiviimmin yhteistyötä. Systeemisen ajattelun mukaan muutos jossain systeemin osassa vaikuttaa koko systeemiin. Vaikutus voi olla parempaan tai huonompaan suuntaan. Parempaan suuntaan suuntautuvan muutoksen mahdollistamiseksi olisi järkevää, että yhteistyötä tehtäisiin tiiviisti. Asiakkaat, jotka tarvitsevat hoidollista apua tilanteessaan, jäävät helposti yksin lastensuojelun avun piirissä. Mp-työn piirissä olevat perheelliset asiakkaat taas saattavat jäädä yksin ongelmansa kanssa ilman, että siinä huomioidaan perheen ja lasten näkökulmaa riittävästi. Lapsi- ja perhenäkökulman huomioiminen paremmin voi myös toimia hoidon kannalta voimavarana. Meidän mielestä systeeminen työtapa toimisi hoidon pohjana hyvin sillä se huomioi nämä molemmat näkökulmat. Asiaa olisi hyvä tutkia lisää ja tarkemmin.

Meidän mielestä systeemisessä toimintamallissa on kuitenkin haasteena lastensuojelun kontrollinäkökulman häviäminen, jos keskitytään liikaa vanhemman hoitoon. Lastensuojelun työntekijöiden tuleekin pitää kirkkaana mielessään lapsen etu ja heidän tärkeä tehtävänsä huolehtia lapsen turvallisuudesta sekä kehityksestä. Joidenkin asiakkaiden voi olla vaikea motivoitua ja sitoutua hoitoon tai avun vastaanottamiseen. Pohdimme mahdollistaisiko tiiviimpi yhteistyö lastensuojelun ja hoitotahojen kanssa paremmin asiakkaan sitoutumisen hoitoon ja avun vastaanottamiseen, ja tulisiko lapsen näkökulma ja vanhemmuus paremmin yhteisesti huomioiduksi? Uskomme, että kontrollinäkökulma ja hoidollisuus voisivat olla sekä että-asioita eikä toisiaan poissulkevia systeemisen ajattelun laajemmassa mallissa.

Pohdimme myös mahdollista systeemisen mallin mukaista yhteistyötä lastensuojelun ja mp-työn kanssa laajemmin koko Suomen kannalta. Systeemisen mallin mukainen työskentely voi olla haasteellinen toteuttaa pienissä kunnissa, joissa resurssi on myös pienempi. Hacneyssa uudenaikaisessa työskentelyssä edellytys oli, että asiakasmäärät pienentyivät ja resurssia

lisättiin. Suomessa lastensuojelussa on edelleen paljon ratkaisemattomia haasteita ja tämä resurssipuoli on yksi niistä.

Opinnäytetyömme toiminnallisen vaiheen, asiakastapaamisten, päätyttyä kunnan ylempi johto kokoontui tammikuussa 2020 yhteen ja kävimme läpi syksyn aikana koettuja ja opittuja asioita. Vaikka tämän lyhyen työskentelyjakson, pienen asiakasmäärän ja työntekijätilanteen perusteella ei voida tehdä yleistettäviä johtopäätöksiä, koettiin asia sellaiseksi, että sitä ei kannata hylätä vaan jatkaa yhteistyötä ja sen kehittämistä toimivammaksi hankkeen aikana saatujen oppien valossa.

” However, to know system can only come from working within it.”
(Trowler & Goodman 2012, 25).

Lähteet

Painetut

Aaltio, I. & Puusa, A. 2020. Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 177-188.

Aaltonen, J. 1999. Hoitotapahtumaa ohjaava mielikuva ja sosiaalinen konstruktio perheterapeuttisessa hoitoprosessissa. Teoksessa Aaltonen, J. & Rinne, R. (toim.) Perheterapiassa, vuoropuhelua vuosituhannen vaihtuessa. Helsinki: Suomen mielenterveysseura, 72-83.

Arnkil, T. & Seikkula, J. 2005. Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Tammi.

Araneva, M. 2018. Lastensuojelun perhehoito. Helsinki: Alma Talent.

Dallos, R. & Draper, R. 2002. An Introduction to Family Therapy. Systemic theory and practice. Buckingham Philadelphia: Open University Press.

Granfelt, R. 1993. Psykososiaalinen orientaatio sosiaalityössä. Teoksessa Granfelt, R., Jokiranta, H. & Karvinen, S. & Matthies, A-L. & Pohjola, A. (toim.) Monisärmäinen sosiaalityö. Helsinki: Sosiaaliturvan Keskusliitto, 179-227,

Heikkinen, H. 2010. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Heikkinen, H. & Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 3.painos. Helsinki: Kansanvalistusseura, 16-37.

Heikkinen, H. & Rovio, E. & Kiilakoski, T. 2010. Toimintatutkimus prosessina. Teoksessa Heikkinen, H. & Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 3. painos. Helsinki: Kansanvalistusseura, 78-93

Heikkilä, T. & Lindroos, S. 2009. Perhekeskeisyys terveyskeskuksen arjessa. Teoksessa Larivaara, P. & Lindroos, S. & Heikkilä T. (toim.) Potilas, perhe ja perusterveydenhuolto. Helsinki: Duodecim, 57-68.

Heinonen, H. 2016. Lastensuojelu ja lapsen etu. Teoksessa Törrönen, M. & Hänninen, K. & Jouttimäki, P. & Lehto-Lundén, T. & Salovaara, P. & Veistilä, M. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus, 243-260.

Hoffman, L. 1985. Perheterapia, systeeminen näkemys. Espoo: Wellin +Göös.

Holmberg, J. 2016. Hoitajana mielenterveys- ja päihdetyössä. Helsinki: Edita.

- Huovinen, T. & Rovio, E. 2010. Toimintatutkija kentällä. Teoksessa Heikkinen, H. & Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 3.painos. Helsinki: Kansanvalistusseura, 94-113.
- Kanananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja, ISSN 1456-2332;234. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kiviniemi, K. 2015. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 74-88.
- Kuronen, M. 2004. Sosiaalityön tutkimuksen ja käytännön jaettu kiinnostus vuorovaikutukseen ja kieleen. Janus 12 (2), Jyväskylä: Sosiaalipoliittinen yhdistys, 217-225.
- Kuusela, P. 2005. Realistinen toimintatutkimus? Toimintatutkimus, työorganisaatiot ja realismi. Helsinki: Työturvallisuuskeskus.
- Larivaara, P., Aaltonen, J. & Piha, J. 2009. Perhekeskeisen työskentelyn kehitys. Teoksessa Larivaara, P, Lindroos, S. & Heikkilä, T.(toim.) Potilas, perhe ja perusterveydenhuolto 2009. Helsinki: Duodecim, 362-388.
- Larivaara, P., Lindroos, S. & Heikkilä, T. 2009. Perhekeskeisen työn teoreettiset perusteet. Teoksessa Larivaara, P, Lindroos, S & Heikkilä T.(toim.) Potilas, perhe ja perusterveydenhuolto 2009. Helsinki: Duodecim, 18-33.
- Lindroos, S. 2009. Perhekeskeinen työ ja laki. Teoksessa Larivaara, P., Lindroos, S. & Heikkilä, T.(toim.) Potilas, perhe ja perusterveydenhuolto. Helsinki: Duodecim, 451-457.
- Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Methelp.
- Metsämuuronen, J. 2003. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp.
- Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.
- Mäkelä, R, Fageström, K & Niskasaari, M. 2009. Perhe ja päihteet. Teoksessa Larivaara, P, Lindroos, S & Heikkilä T.(toim.) Potilas, perhe ja perusterveydenhuolto. Helsinki: Duodecim, 228-239.
- Payne, M. 2005. Modern social work theory. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Piha, J. 1999. Lapsikeskeinen perheterapia. Aaltonen, J. & Rinne, R. (toim.) Perhe terapiassa. Vuoropuhelua vuosituhannen vaihtuessa. Helsinki: Suomen mielenterveysseura, 14-20.

Puusa, A. 2020. Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Puusa, A & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 145-156.

Puusa, A & Juuti, P. 2020a. Laadullisen aineiston analysointi. Teoksessa Puusa, A & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 141-144.

Puusa, A & Juuti, P. 2020b. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Puusa, A & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 173-176.

Raunio, K. 2011. Olennainen sosiaalityössä. 4 painos. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Raunio, K. 1995 Sosiaalipolitiikan lähtökohdat. 2 painos. Tampere: Gaudeamus.

Ruusuvuori, J & Nikander, P. 2016. Puheen litterointikäytännöistä eri tutkimustarkoituksiin. Teoksessa Tiittula, L & Nuolijärvi, P. (toim.). Puheesta tekstiksi. Puheen kirjallisen esittämisen alueita, keinoja ja rajoja. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 63-86.

Räty, T. 2015. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.

Sipilä, J. 1989. Sosiaalityön jäljillä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Toikko, T. 2009. Tapauskohtainen sosiaalityö. Teoksessa Mäntysaari, M. Pohjola, A. & Pösö, T. (toim.). Sosiaalityö ja teoria. Jyväskylä: PS Kustannus, 271-291.

Toikko, T. 1997, Psykososiaalinen lähestymistapa sosiaalityössä. Janus 5 (2) Jyväskylä: Sosiaalipoliittinen yhdistys, 169-187

Toikko, T & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. painos. Tampere: Tampere University Press.

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Trowler, I & Goodman, S. 2012. A Systems Methodology for Child and Family Social Work. Teoksessa Goodman, S & Trowler, I. (edit). Social Work Reclaimed. Innovative Frameworks for Child and Family Social Work Practice. London: Jessica Kingsley Publishers, 14-25.

Vuorilehto, M & Larri, T & Kurki, M & Hätönen, H. 2014. Uudistuva mielenterveystyö. Helsinki: Edita Prima

Sähköiset.

Aaltio, E & Isokuortti, N. 2019. Systemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementit. Kuvaus asiakastason ydinelementeistä, tavoitteista ja toimintamekanismeista. THL Raportti 3/2019. Viitattu 22.11.2020.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138967/Ty%c3%b6paperi%2033%20Systemise%20lastensuojelun%20toimintamallin%20ydinelementit%20Aaltio%20ja%20Isokuortti_VALMIS.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Aaltonen, J. 2006, Perheterapia psykoterapian muotona. Duodecim 122. Viitattu 9.6.2019.

<https://www.ebm-guidelines.com/xmedia/duo/duo95607.pdf>

Araneva, M. 2016, Lapsen suojeleminen ja päätöksenteko: käsikirja lapsen asioista päättävälle. E-kirja. Helsinki: Taltentum Pro

Fageström, K. 2016. Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu. Hacneyn malli ja systeminen käytäntö lastensuojelutyössä. THL Työpaperi 42/2016. Viitattu 9.6.2019. sekä 16.11.2020 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131498/URN_ISBN_978-952-302-778-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Karvinen- Niinikoski, S. 2005. Reflektiivisyys ja asiantuntijuus. FinSoc Sosiaalialan menetelmien arviointi 2/2005. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes Viitattu 25.10.2020.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77518/Finsoc2_2005.pdf?sequence=1

Lahtinen p, Männistö, L & Raivio, M. 2017. Kohti suomalaista systemistä toimintamallia. Keskeisiä periaatteita ja reunaehtoja. THL Työpaperi 7/2017. Viitattu 15.6.2019 sekä 16.11.2020

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132169/TY%C3%962017_7_Kohti%20suomalaista_040417.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Petreljus, P & Eriksson, P. 2018. Uudistuva lastensuojelu- kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. THL Työpaperi 32/2018. Viitattu 15.6.2019

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Raivio, M & Männistö, L & Lahtinen, P & Petreljus, P. 2016. Lukijalle. Teoksessa Fageström, K. 2016. Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu. Hacneyn malli ja systeminen käytäntö lastensuojelutyössä. THL Työpaperi 42/2016. Viitattu 11.12.2020

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131498/URN_ISBN_978-952-302-778-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Salmi, L. 2001. Terapian ulottuvuudet- pohdintaa perheterapian näkökulmasta. Ratkes 3/2001

http://www.toimiasit.com/ratkes/userData/lehdet_pdf/ratkes.3.2001.pdf

Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitos. 2020a. Viitattu 11.11.2020 <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/systeemisen-lastensuojelun-levittaminen-ja-juurruttaminen-syty->

Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitos. 2020b. Viitattu 16.11.2020.

https://thl.fi/documents/10531/4836585/Systeeminen_tyote_lastensuojelussa_esite.pdf/cd5027e-2c56-4ea1-8f51-afad4632a86e

Toikko, T. 1995 .Perheterapian strukturaalinen malli ja konstruktionismin haaste.

Alkoholipolitiikka 60 (1995): I Viitattu 12.10.2020

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/127917/ap-1995-1-toikko.pdf?sequence=1>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3.

Viitattu 15.12.2020 [Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa \(tenk.fi\)](#)

Wahlström, J. 1992. Merkitysten muodotuminen ja muuttuminen perheterapeuttisissa keskusteluissa. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 94. Viitattu 17.10.2020.

file:///C:/Users/K%C3%A4ytt%C3%A4j%C3%A4/Desktop/Wahlstr%C3%B6m_Jarl_screen.pdf

Lait.

Mielenterveyslaki 14.12.1990/1116. Viitattu 15.12.2020.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19901116>

Julkaisemattomat

Petreljus, P (2019) THL-työnohjaus/ koulutus materiaali diat (Kerava 6.3.2019)

Kuviot

Kuvio 1: Teorioiden yhdistyminen	10
Kuvio 2: Systeminen tiimi Hacney-mallissa (Fagerström 2016, 22-24.)	18
Kuvio 3: Suomen lastensuojelun systemisen mallin kokoonpano (Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitos 2020b).	19
Kuvio 4: Toimintatutkimus prosessina (Heikkinen, ym. 2010, 81).	24
Kuvio 5: Tapaamisten osallistujat	26

Taulukot

Taulukko 1: esimerkki redusoinnista	30
Taulukko 2: esimerkki klusteroinnista	31
Taulukko 3: esimerkki abstrahoinnista	31

Liitteet

Liite 1: Suostumus tutkimukseen/kehittämistyöhön osallistuvalla.....	53
Liite 2: Suostumus tutkimukseen/kehittämistyöhön osallistuvalla työntekijältä	54

Liite 1: Suostumus tutkimukseen/kehittämistyöhön osallistuvalta

Suostumus tutkimukseen/kehittämistyöhön osallistuvalta

Tutkimus: Psykososiaalista työtä systeemisellä otteella yhteistyössä lastensuojelun sekä mielenterveys- ja päihdetyön kanssa

Tutkimuksen tekijät: Saara Westerholm ja Niina Vellonen

Tutkimus on opinnäytetyö Laurean ylemmän ammattikorkeakoulun opintoihin. Tarkoituksena on saada kokemusta yhteistyöstä perheiden ja lastensuojelun sekä mielenterveys- ja päihdetyön kanssa tehtävästä työstä systeemisellä orientaatiolla.

Minulle on selvitetty tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle kustannuksia ja henkilöllisyyteni jää vain tutkimukseen osallistuvien työntekijöiden tietoon. Aineisto kerätään numeraalisesti (gas), lisäksi tutkimuksessa voidaan kirjata auki joitakin asettamiani tavoitteita nimimerkillä asiakas/perhe 1 tai asiakas/perhe 2 jne. Aineistoa säilytetään asianmukaisesti lastensuojelun tai mp-työn tiloissa tai kirjattuna asiakastietojärjestelmään.

Annan luvan kerätä gas lomakkeesta numeraalisen edistymisen ja tarvittaessa gas tavoitetta/tavoitteita voi käyttää esimerkkinä opinnäytetyössä.

Jos haluan keskeyttää osallistumiseni, se ei vaikuta minun hoitooni tai asiakassuhteeseeni.

Päiväys

Tutkimus/kehitystyöhön osallistuvan allekirjoitus

Liite 2: Suostumus tutkimukseen/kehittämistyöhön osallistuvalla työntekijältä

Suostumus tutkimukseen/kehittämistyöhön osallistuvalla työntekijältä

Tutkimus: Psykososiaalista työtä systeemillä otteella yhteistyössä lastensuojelun sekä mielenterveys- ja päihdetyön kanssa

Tutkimuksen tekijät: Saara Westerholm ja Niina Vellonen

Tutkimus on opinnäytetyö Laurean ylemmän ammattikorkeakoulun opintoihin. Tarkoituksena on saada kokemusta yhteistyöstä perheiden ja lastensuojelun sekä mielenterveys- ja päihdetyön kanssa tehtävästä työstä systeemillä orientaatiolla.

Minulle on selvitetty tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Työntekijöitä koskeva aineisto kerätään nauhoittamalla työntekijöiden reflektiot ja purkamalla ne auki. Aineistoa säilytetään lukollisessa kaapissa ja aineisto tuhotaan opinnäytetyön valmistuessa. Reflektiosta nostetaan esille merkittävät teemat liittyen kokemuksiin yhteistyöstä systeemillä orientaatiolla.

Päiväys

Tutkimus/kehitystyöhön osallistuvan allekirjoitus
